

Gedragsregel 2 lid 2

Advocatuur

Speelt de advocatuur voldoende in op de veranderende marktomstandigheden?

Rena van Diessen
XS2Justice

Rijswijk, mei 2013

Gedragsregel 2 lid 2

Advocatuur

Speelt de advocatuur voldoende in op de veranderende marktomstandigheden?

Naam student:	Rena van Diessen
Studentennummer:	2026036
Onderwijsinstelling:	Juridische Hogeschool
Opleiding:	HBO-Rechten
Locatie:	's-Hertogenbosch
Afstudeerorganisatie:	XS2Justice
Afstudeermentor:	Dhr. J. Geschiere
Afstudeerdocent 1:	Dhr. A. van Dooren
Afstudeerdocent 2:	Mevr. T. Wielders
Afstudeerperiode:	februari 2013 – mei 2013
Datum:	23 mei 2013
Plaats:	Rijswijk

Voorwoord

In het kader van mijn opleiding HBO-Rechten heb ik de afgelopen vier maanden een afstudeerscriptie geschreven bij het bedrijf XS2Justice. In deze scriptie heb ik onderzoek gedaan naar de Gedragsregels van de advocatuur op Nationaal en Europees niveau. Daarnaast heb ik de ontwikkelingen in de advocatuur op maatschappelijk en politiek gebied onderzocht.

In de eerste plaats wil ik graag mijn afstudeerbegeleider dhr. Geschiere en de directeur dhr. Van Rooij bedanken. Zij gaven mij de ruimte om voldoende tijd te besteden aan mijn onderzoek waardoor ik deze naar tevredenheid heb kunnen afronden. Daarnaast wil ik graag de twee secretaresses mevr. Van der Velden en mevr. Bernard-Bakker bedanken voor de nodige hulp en fijne sfeer op de werkvloer.

Tevens wil ik mijn afstudeerdocent dhr. Van Dooren bedanken voor zijn begeleiding tijdens dit afstudeeronderzoek. Dankzij zijn heldere feedback en gesprekken kreeg ik steeds meer inzicht en duidelijkheid in mijn onderzoek.

Rena van Diessen

Rijswijk, mei 2013

Inhoudsopgave

Samenvatting
Afkortingenlijst

Hoofdstuk 1 Inleiding	7
Hoofdstuk 2 Het advocatentuchtrecht	9
2.1 De Nederlandse Orde van Advocaten	9
2.2 Procesgang	10
2.3 Hoger beroep	11
2.4 Het tuchtrecht kader	12
2.5 Wat een behoorlijk advocaat betaamt	13
2.5.1 Maatregelen	14
2.5.2 Wat een behoorlijk advocaat niet betaamt	15
Hoofdstuk 3 Gedragsregel 2 lid 2	17
3.1 Achtergrond en reikwijdte	17
3.2 Praktijk	18
Hoofdstuk 4 Maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening	20
4.1 Toegang tot het recht	20
4.2 Procesmonopolie	21
4.2.1 Veranderingen in het procesmonopolie	22
4.2.2 Alternatieven	23
4.3 Gesubsidieerde rechtsbijstand	23
4.4 Wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet	25
4.5 No cure no pay	27
4.5.1 Verenigde Staten vs. Nederland	27
4.5.2 Nederland	28
Hoofdstuk 5 Gedragsregels op Europees niveau	30
5.1 Gedragscode voor Europese advocaten	30
5.2 Nederland vs. De lidstaten	31
5.3 Regulering van de juridische markt	33
Hoofdstuk 6 JuristenNetwerk	34
6.1 Omschrijving	34
6.2 Werkwijze	34
6.3 Wat maakt JuristenNetwerk uniek?	35
Hoofdstuk 7 Conclusies en aanbevelingen	37
7.1 Wat is het juridische kader van het advocatentuchtrecht?	37
7.2 Wat houdt Gedragsregel 2 lid 2 in en wat is de reikwijdte van deze regel?	37
7.3 Wat zijn de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening?	38
7.4 Wat is er uniek aan JuristenNetwerk?	38
7.5 Kent de Europese Unie een soortgelijke gedragsregel en wat houdt deze in?	39
7.6 Wat zijn de mogelijkheden voor JuristenNetwerk om eventuele belemmeringen die voort komen uit Gedragsregel 2 lid 2 te ontwijken?	39
7.7 Eindconclusie	39
7.8 Aanbevelingen	40
Hoofdstuk 8 Bronnenlijst	41
Bijlagen	A t/m G
Interviews advocaten	

Samenvatting

JuristenNetwerk is een initiatief dat is opgezet door XS2Justice in samenwerking met ZRZ Services B.V. JuristenNetwerk heeft als doel om klanten en niet klanten van Achmea verder te helpen. De zaken worden behandeld door zelfstandige juristen die per dossier als subcontractor worden ingehuurd. Van de omzet wordt een procentuele afdracht gedaan aan JuristenNetwerk. Voor de geschillen waarbij verplichte procesvertegenwoordiging geldt, dient de zaak te worden overgedragen aan een advocaat. JuristenNetwerk wil graag ook advocaten als subcontractor inhuren om geschillen op te lossen. Gedragsregel 2 lid 2 lijkt echter een belemmering te vormen. Het is de advocaat namelijk niet toegestaan om een procentuele afdracht te doen aan een derde, in dit geval JuristenNetwerk.

Allereerst is het juridische kader van het advocatentuchtrecht in kaart gebracht. Hierbij wordt aandacht besteed aan de Nederlandse Orde van Advocaten (verder: NOvA) als overkoepelend orgaan en de klachtenprocedure voor de cliënt. De advocaat dient zich altijd bewust te zijn van zijn handelen en/of nalaten en daarbij de kernwaarden die de Advocatenwet stelt, in acht te nemen. Daarnaast dient hij zorg te dragen voor de cliënt, de verordeningen na te leven en zich te gedragen als een behoorlijk advocaat. Handelt de advocaat in strijd met deze normen en waarden, dan bestaat de mogelijkheid dat hij voor de tuchtrechter wordt gedaagd en kan er een maatregel worden opgelegd.

Vervolgens wordt Gedragsregel 2 lid 2 nader bekeken met betrekking tot de achtergrond, reikwijdte en de praktijk. Uit het interview onder acht advocaten verspreid door heel Nederland kwam naar voren dat de gedragsregel als een beperking wordt ervaren voor ondernemende advocaten in de dagelijkse praktijkvoering.

Ook is er aandacht besteed aan de maatschappelijke ontwikkelingen. De toegang tot het recht voor de rechtszoekende lijkt door het bezuinigen op de gefinancierde rechtsbijstand verder beperkt te worden. Naar aanleiding van een motie van een Tweede Kamerlid wacht het wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet nu op de plenaire behandeling in de Tweede Kamer. Een belangrijke ontwikkeling is het wel of niet toestaan dat advocaten mogen declareren op basis van no-cure-no-pay. Men is bang voor een claimcultuur zoals in de Verenigde Staten waardoor een experiment in 2005 is afgehouden. Toch is het onderwerp opnieuw actief in de Tweede Kamer.

Op Europees niveau bestaat een soortgelijke gedragsregel. Daarnaast is de structuur van de advocatuur en de positie van de advocaat in Nederland vergeleken met België, Duitsland en Engeland/Wales. België en Nederland vertonen qua structuur en wet- en regelgeving de grootste gelijkenissen. In Duitsland ligt het reguleringsniveau een stuk hoger en in Engeland/Wales maken ze gebruik van een totaal ander systeem waarbij het declareren op een conditional fee agreement, is toegestaan.

JuristenNetwerk is uniek in zijn soort door het werken met vastgestelde bedragen. Dit zorgt er voor dat de meest geschikte jurist minder tijd nodig heeft om de zaak te behandelen waardoor de uren en het vastgestelde tarief omlaag gaan. Hierdoor neemt de kwaliteit van de behandeling en de winstkansen voor de klant toe.

Uit het onderzoek is gebleken dat Gedragsregel 2 lid 2 inderdaad een belemmering vormt voor de advocaten om deel te nemen aan JuristenNetwerk. Het is te risicovol voor de advocaten en het bedrijf om een samenwerkingsverband aan te gaan. Om volledige duidelijkheid te verkrijgen over deze situatie kan XS2Justice of de groep advocaten die graag willen participeren in JuristenNetwerk, de kwestie voorleggen aan de NOvA.

Afkortingenlijst

Adv.w.	Advocatenwet
BRAO	Bundesrechtsanwaltsordnung
CCBE	Commission Consultative des Barreaux de la Communauté Européenne
Commissie	Commissie van Wijmen
CvA	College van Afgevaardigden
GCA	Geschillencommissie advocatuur
Gw	Grondwet
GW	Gerechtelijk Wetboek
Het Hof	Hof van Discipline
LsA	Letselschade Advocaten
LSA	Legal Services Act
LSB	Legal Services Board
Mw	Mededingingswet
NMa	Nederlandse Mededingings autoriteit
NOvA	Nederlandse Orde van Advocaten
NVRA	Nederlandse Vereniging Rechtskundige Adviseurs
RvD	Raad van Discipline
RVG	Rechtsanwaltsvergütungsgesetz
RvT	Raad van Toezicht
SAR	Stichting Achmea Rechtsbijstand
SGC	Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken
vFAS	vereniging Familierecht Advocaten en Scheidingsmediators
VSAN	Vereniging Sociale Advocatuur Nederland
Wrb	Wet op rechtsbijstand
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Hoofdstuk 1

Inleiding

Organisatie

XS2Justice is een bedrijf in de juridische dienstverlening gevestigd in Rijswijk. Zij streven er naar om het recht toegankelijker te maken voor zowel particulieren als voor het midden- en klein bedrijf. Hiervoor maakt XS2Justice gebruik van zelfstandige juristen en advocaten. Rechtshulp is niet altijd betaalbaar voor bedrijven, organisaties en particulieren. Voornamelijk bedrijven en organisaties in financiële moeilijkheden kunnen vaak geen adequate rechtshulp vinden. Een toegevoegde, door de staat betaalde, advocaat is immers alleen voor particulieren beschikbaar.

Aanleiding

Alle advocaten in Nederland zijn aangesloten bij de NOvA. Hierdoor dienen de advocaten zich te houden aan de voor de beroepsgroep opgestelde wet- en regelgeving. Deze is onder andere vastgelegd in de Advocatenwet en de Gedragsregels advocatuur. Bij overtreding daarvan kunnen advocaten voor de tuchtrechter worden gedaagd. Deze kan dan een passende maatregel opleggen. In het geval van ernstige overtredingen kan de advocaat ook tijdelijk of volledig uit zijn ambt worden gezet. De regels die in de Advocatenwet zijn opgenomen, komen voort uit de kernwaarden die voor advocaten gelden: partijdig, onafhankelijk, deskundig, integer en vertrouwelijk.

JuristenNetwerk is een initiatief dat is opgezet door XS2Justice in samenwerking met ZRZ Services B.V. De bedoeling is klanten van Achmea die geen rechtsbijstandverzekering hebben, verder te helpen. Daarnaast kunnen rechtsbijstandverzekerden van Achmea die een niet gedekte zaak hebben, gebruik maken van JuristenNetwerk. Dit zijn zaken die niet onder de rechtsbijstandverzekering vallen. Er is een productlijn opgezet die gericht is op het betaalbaar oplossen van geschillen en uitprocederen in die zaken die niet buitengerechtelijk opgelost kunnen worden. De diensten worden uitgevoerd door zelfstandige juristen die per dossier als subcontractor worden ingehuurd. De juristen worden aangemeld op een digitaal platform waar rechtzoekenden de mogelijkheid hebben om de voor hen geschikte jurist te kiezen. Over de omzet die door juristen via JuristenNetwerk gemaakt wordt, is een procentuele afdracht verschuldigd.

In artikel 2 lid 2 van de Gedragsregels voor advocaten staat geschreven:

‘Het is de advocaat niet geoorloofd een beloning of provisie toe te kennen of te ontvangen voor het aanbrengen van opdrachten’.

Deze gedragsregel lijkt daarmee een belemmering te vormen voor advocaten om deel te nemen aan dit initiatief. De advocatuur dreigt hiermee te worden uitgesloten van het werk dat voor de klanten van Achmea wordt uitgevoerd.

Het lijkt of de gedragsregel die de onafhankelijkheid van de advocaat beoogt te waarborgen, tegelijkertijd de concurrentiekracht beperkt. Wat is de achtergrond en de reikwijdte van deze gedragsregel? Hoe wordt hier in de praktijk mee om gegaan? In welke mate wordt deze gedragsregel gehandhaafd als het gaat om vergelijkbare initiatieven? Kennen de omliggende lidstaten een gelijksoortige gedragsregel?

Daarnaast is het de vraag of door de komst van andere partijen die rechtshulp aanbieden op de markt, de gedragsregel nog wel wenselijk is. Sinds de invoering van de gedragsregels is de rol en positie van advocaten anders geworden. De exclusiviteit op juridische dienstverlening bestaat alleen nog binnen het procesdomein.

De klant is daarnaast mondiger geworden en neemt niet standaard genoeg met de door advocaten gehanteerde uurtarieven. In welke mate kan de ontwikkeling van invloed zijn op de bestaande gedragsregels?

Doelstelling

Op 27 mei 2013 wordt een onderzoeksrapport uitgebracht waarin de achtergrond, reikwijdte en wenselijkheid van gedragsregel 2 lid 2 wordt uiteengezet. Hierin wordt aangegeven of gedragsregel 2 lid 2 een belemmering vormt voor advocaten om deel te nemen aan JuristenNetwerk. In dit rapport wordt een advies gegeven betreffende de toelating advocaten tot JuristenNetwerk. Hierin staat de volgende vraag centraal: *“Op welke manier vormt Gedragsregel 2 lid 2 een belemmering voor advocaten om als subcontractor deel te nemen aan initiatieven zoals JuristenNetwerk, kijkend naar de wet- en regelgeving op Nederlands en op Europees niveau en wat zijn de mogelijkheden om deze belemmeringen te ontwijken?”* Bij de beantwoording van de centrale vraag is gebruik gemaakt van de volgende deelvragen.

- ❖ Wat is het juridische kader van het advocatentuchtrecht?
- ❖ Wat houdt Gedragsregel 2 lid 2 in en wat is de reikwijdte van deze regel?
- ❖ Wat zijn de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening?
- ❖ Kent de Europese Unie een soort gelijke gedragsregel en wat houdt deze in?
- ❖ Wat is er uniek aan JuristenNetwerk?
- ❖ Wat zijn de mogelijkheden voor JuristenNetwerk om eventuele belemmeringen die voort komen uit Gedragsregel 2 lid 2 te ontwijken?

Methode en Technieken

In het onderzoek is voornamelijk gebruik gemaakt van rechtsbronnen, literatuuronderzoek en een veldonderzoek. Bij het schetsen van het juridische kader is gebruik gemaakt literatuuronderzoek. Om de achtergrond en reikwijdte van Gedragsregel 2 lid 2 te onderzoeken is er gebruik gemaakt van de Gedragsregels 1992 en praktijkinterviews. Deze interviews zijn afgenomen onder acht advocaten met een diversiteit aan rechtsgebieden, woonplaats en werkervaring. Om de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening te beoordelen is gebruik gemaakt van parlementaire stukken, de Grondwet en het rapport ‘Het proces als domein’. Voor de vierde deelvraag is gebruik gemaakt van de Europese Gedragscode voor advocaten. Het in kaart brengen van de structuur van de advocatuur in de lidstaten België, Duitsland en Engeland/Wales is gedaan met behulp van het rapport ‘Het bestaande is geen alternatief’ en het rapport ‘Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten’. De laatste twee deelvragen zijn beantwoord met de beschikbare gegevens en informatie binnen XS2Justice.

Leeswijzer

In hoofdstuk twee wordt het juridische kader van het advocatentuchtrecht beschreven. Hierin worden onder andere de procesgang en de maatregelen die een tuchtrechter kan opleggen besproken. Daarnaast wordt de relevante wet- en regelgeving besproken. In hoofdstuk drie wordt de achtergrond en reikwijdte van Gedragsregel 2 lid 2 behandeld. Naast literatuuronderzoek is er gebruik gemaakt van praktijkinterviews. In hoofdstuk vier worden de maatschappelijke ontwikkelingen behandeld. Toegang tot het recht, procesmonopolie, het wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet en het no-cure-no-pay beginsel komen hierbij aan bod. De wet- en regelgeving op Europees niveau wordt uiteengezet in hoofdstuk vijf. Hierin wordt Nederland vergeleken met de landen België, Duitsland en Engeland/Wales op het gebied van de advocatuur. Daarna wordt JuristenNetwerk uitvoerig beschreven in hoofdstuk zes. Hierbij wordt aandacht besteedt aan de werkwijze en exclusiviteit van dit initiatief. Tenslotte worden in hoofdstuk zeven de conclusies en aanbevelingen gedaan.

Om de kwaliteit van advocaten en het werk dat zij afleveren te waarborgen bestaat er het advocatentuchtrecht. Het tuchtrecht behoort tot het publiekrecht en geeft de overheid de mogelijkheid advocaten aan te spreken op hun gedrag. De Nederlandse Orde van Advocaten is belast met deze publieke taak. In dit hoofdstuk wordt het advocatentuchtrecht en het tuchtprocesrecht nader toegelicht. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het gedrag dat een behoorlijk advocaat betaamt en de mogelijke maatregelen voor onbehoorlijk gedrag.

2.1 De Nederlandse Orde van Advocaten

Alle advocaten in Nederland staan geregistreerd op het tableau van de NOvA. Een advocaat wordt pas ingeschreven op het tableau als wordt voldaan aan de regels en voorwaarden die paragraaf 1 en 1a van de Advocatenwet stelt. Staat iemand niet op het tableau ingeschreven, dan is deze persoon niet gerechtigd de titel 'advocaat' te voeren. Samen vormen alle advocaten in Nederland de NOvA. Dit is een publiekrechtelijk orgaan in de zin van artikel 134 Grondwet (verder: Gw) voor iedereen die zijn recht zoekt en daarbij een advocaat nodig heeft. Iedereen die in een juridisch geschil verzeild is geraakt of verdacht wordt van een strafbaar feit kan rekenen op rechtsbijstand van een advocaat.¹ Daarnaast houdt de NOvA zich bezig met het opleiden van advocaten, het opstellen van gedrag- en beroepsregels, het adviseren van de wetgevende macht, het houden van toezicht en het communiceren naar de buitenwereld over alle activiteiten aangaande de advocatuur.

De NOvA wordt bestuurd door een Algemene Raad bestaande uit zeven advocaten.² Deze raad wordt voorgezeten door de landelijk deken. Naast deze landelijke orde zijn er elf lokale orden van advocaten. Deze plaatselijke orde wordt bestuurd door een Raad van Toezicht (verder: RvT) en heeft als voorzitter een lokale deken. Zowel de landelijk deken als de lokale deken zijn advocaten. Zij zitten de vergaderingen voor, behandelen klachten, bemiddelen, geven adviezen en hebben andere bijbehorende toezichttaken. De kerntaak van de RvT is het toezicht houden op het al dan niet naleven van de Gedragsregels en andere wet- en regelgeving. Alle leden zijn verantwoordelijk voor hun eigen portefeuille op het gebied van onder andere strafrecht, gefinancierde rechtsbijstand of opleiding. De RvT vergadert eens per maand en neemt deel aan commissievergaderingen. Daarnaast voeren zij gesprekken met verschillende betrokken partijen en zijn ze het aanspreekpunt voor ieder met vragen over de advocatuur.

Naast de RvT is er het College van Afgevaardigden (verder: CvA). Dit is het inspraakorgaan van de NOvA en kan gezien worden als een soort advocatenparlement. Daarnaast beoordeelt het college de besluiten van de Algemene Raad. Het college bestaat uit 100 advocaten. Deze afgevaardigden zijn per arrondissement gekozen door alle advocaten van hun arrondissement.³

De RvT wordt ook bijgestaan door een aantal commissies. In het arrondissement Den Haag wordt de RvT ondersteund door de commissies: bestuursrecht, burgerlijk procesrecht, familierecht, insolventierecht en strafrecht.⁴ Elke commissie dient tenminste een lid van de RvT als lid te hebben. Deze commissies kunnen de RvT gevraagd en ongevraagd van advies dienen.

¹ 'Rechtsbijstand advocaat', www.advocatenorde.nl, (zoek op: *over de orde, missie*).

² 'Samenstelling Algemene Raad', www.advocatenorde.nl, (zoek op: *over de orde, organisatie*).

³ 'College van Afgevaardigden', www.avocatenorde.nl, (zoek op: *organisatie*).

⁴ 'Commissies Den Haag', www.advocatenorde-denhaag.nl, (zoek op: *algemeen, organisatie, commissie*).

2.2 Procesgang⁵

Het tuchtrecht staat beschreven in de Advocatenwet (verder: Adv.w.). In paragraaf vier van deze wet staan de artikelen die van toepassing zijn op de tuchtrechtspraak. Als advocaat kun je te maken krijgen met de tuchtrechtspraak. Een advocaat kan volgens artikel 46 Adv.w. aangesproken worden wanneer het handelen of nalaten in strijd is met de zorg die men als advocaat behoort na te leven ten opzichte van de belangenbehartiging van een cliënt. In eerste aanleg is de Raad van Discipline (verder: RvD) bevoegd en in hoger beroep het Hof van Discipline (verder: het Hof).

Wanneer een cliënt een conflict heeft met een advocaat kunnen de volgende stappen worden doorlopen.

- ❖ klachtenregeling advocatenkantoor
- ❖ de geschillencommissie advocatuur
- ❖ een klacht indienen bij de lokale deken

Klachtenprocedure advocatenkantoor

Allereerst dient de cliënt de klacht in te dienen bij het advocatenkantoor waar de advocaat werkzaam is. Sommige advocatenkantoren hebben een eigen klachtenprocedure die gevolgd dient te worden alvorens men naar de geschillencommissie advocatuur (verder: GCA) kan stappen.

Geschillencommissie⁶

De GCA behandelt klachten van consumenten tegen advocaten, voor zover deze betrekking hebben op de totstandkoming of de uitvoering van een door de cliënt gegeven opdracht. De GCA bevordert een schikking tussen partijen zoals vermeld staat in artikel vier Reglement geschillencommissie advocatuur. Om de klacht aanhangig te maken dient de klager een schriftelijke mededeling te doen aan de GCA. De partij die het geschil aanhangig maakt is een door de Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken (SGC) vastgesteld bedrag aan klachtgeld verschuldigd. Dit bedrag is terug te vinden in de brochure geschillencommissie advocatuur.⁷ De GCA kan verschillende beslissingen nemen:

- ❖ veroordeling tot het betalen van een (schade)vergoeding tot maximaal 10.000 euro
- ❖ het ontbinden van de overeenkomst
- ❖ het opleggen van nakoming van de overeenkomst aan de advocaat en/of consument

Daarnaast kan de GCA voorzien in arbitrage. De uitspraak is bindend voor beide partijen. Echter dient de advocaat over wie de klacht wordt ingediend wel aangesloten te zijn bij de GCA.⁸ Dit lidmaatschap is namelijk niet verplicht. In 2012 waren 1.352 advocatenkantoren aangesloten. Ten opzichte van het jaar daarvoor is het aantal advocaten gestegen met 4,7%. Het aantal aangesloten kantoren is gestegen met 6,7%. De GCA deed in 2012 uitspraak in 113 zaken waarvan 104 zaken geheel of voor een deel gegrond werden verklaard.⁹

Raad van Toezicht

Mocht om wat voor reden dan ook de geschillencommissie niet bevoegd zijn, bijvoorbeeld als de advocaat niet is aangesloten bij de geschillencommissie, is de RvT de volgende stap. De klacht wordt ingediend bij de lokale deken die onderzoek laat doen door een lid van de RvT. De deken probeert eerst een minnelijke schikking tot stand te brengen. Wanneer dit niet werkt wordt de klacht doorgestuurd naar de RvD.

⁵ F.A.W. Bannier en S. Boekman, *Advocatentuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2012 p. 5-11.

⁶ Geschillencommissie advocatuur, www.degeschillencommissie.nl, (zoek op: advocatuur).

⁷ 'Geschillencommissie advocatuur', www.degeschillencommissie.nl, (zoek op: advocatuur, de commissies, meer informatie).

⁸ 'Klacht advocaat', www.rijksoverheid.nl, (zoek op: Hoe kan ik een klacht indienen over een advocaat?).

⁹ 'Aangesloten advocatenkantoren', www.jaarverslagadvocatenorde.nl, (zoek op: uitvoering, geschillencommissie advocatuur).

De cliënt kan ook kiezen om de klacht meteen door te laten sturen. De deken vervult hierbij een belangrijke taak. Het grootste deel van de ingediende klachten worden vaak door hem al afgedaan. Daarnaast zorgt de deken ervoor dat bij doorzending naar de RvD de klacht helder en duidelijk op papier staat. Dit is van groot belang voor verdere behandeling door de RvD in het kader van tijdsbesparing. De deken is niet bevoegd om een klacht af te wijzen. Hij kan wel zijn oordeel bekend maken in de vorm van een advies aan de RvD. De voorzitter van de RvD kan een klacht afwijzen wanneer deze niet-ontvankelijk is, ongegrond wordt verklaard of onvoldoende gewicht bevat. Een afwijzing kan zonder behandeling bij een gemotiveerde schriftelijke beslissing. Tegen deze afwijzing staat verzet open met een termijn van veertien dagen.

Vervolgens gaat de zaak naar de RvD. Deze bestaat uit vijf leden waaronder de voorzitter die lid is van de rechterlijke macht en vier advocaten. Als er verzet is ingediend wordt dat door de RvD behandeld en beslist. Er staat geen hoger beroep open tegen de beslissing betreffende het ingediende verzet. Tegen de beslissing over de klacht staat wel hoger beroep open. De termijn bedraagt dertig dagen.

Als hoger beroep wordt ingesteld komt dat terecht bij de voorzitter van het Hof. De voorzitter kan niet-ontvankelijke en ongegronde beroepen binnen dertig dagen door middel van een gemotiveerde schriftelijke beslissing afwijzen. Tegen deze beslissing staat wel verzet open. De procedure verloopt verder hetzelfde als bij de RvD. Het onderzoek kost vaak minder tijd doordat het Hof grotendeels af kan gaan op de door de RvD vast gestelde feiten. Het Hof heeft ook vijf leden waarvan er drie lid zijn van de rechterlijke macht en er twee zelf advocaat zijn.

2.3 Hoger beroep¹⁰

In artikel 46h lid 3 Adv.w. is verwoord dat tegen beslissingen van de RvD geen hoger beroep open staat wanneer het verzet ongegrond is verklaard. Wanneer toch beroep wordt ingesteld verklaart het Hof dat beroep niet-ontvankelijk. In beginsel is het alleen mogelijk om tegen een eindbeslissing van de tuchtrechter in hoger beroep te gaan. In uitzonderlijke gevallen kan ook tegen een tussenbeslissing in beroep worden gegaan. Het hoger beroep dient dan tegelijk ingesteld te worden met de eindbeslissing.¹¹

Daarnaast is hoger beroep mogelijk tegen de uitspraak waarin de klager niet-ontvankelijk is verklaard. Het hoger beroep moet worden ingesteld bij een met reden omklede memorie van toelichting. Deze moet worden ingesteld binnen dertig dagen na verzending van de schriftelijke beslissing. De klager, de advocaat tegen wie de beslissing is genomen, de lokale en de landelijk deken zijn de personen die in hoger beroep mogen treden. Om tot een weloverwogen beslissing te komen stelt het Hof een onderzoek in naar aanleiding van de beslissing die is genomen door de RvD. Het Hof kan mede oordelen over zaken die de RvD niet voor een maatregel vatbaar achtte. Indien nodig kunnen ze onbewezen geachte feiten onderzoeken. Dit houdt in dat het Hof ook kan beslissen over feiten en omstandigheden die niet zijn geformuleerd in de grieven van de klager. Met als gevolg dat de wederpartij zich hier niet op heeft voorbereid. De wederpartij kan zich alleen op de door klager verstrekte stukken voorbereiden. In de praktijk wordt weinig gebruik gemaakt van deze bevoegdheid. Doorgaans behandelt het Hof alleen de bespreking van de tegen de beslissing van de RvD gerichte klachten. Het Hof kan nadat het onderzoek is verricht beslissen om het beroep, indien dit ontvankelijk is, te bekrachtigen of te vernietigen. Mocht er meer tijd nodig zijn voor het horen van getuigen of het overleggen van stukken, kan er een tussenvonnis worden gegeven.

¹⁰ F.A.W. Bannier en S. Boekman, *Advocatentuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2012 p. 20-31.

¹¹ HvD 01-06-1992, 1595.

Als een klacht in hoger beroep wordt ingetrokken door een partij of door beide partijen, hoeft het Hof geen beslissing meer te nemen. De behandeling wordt alleen voortgezet wanneer het algemeen belang dit vordert.¹² De klacht wordt dan niet langer gehandhaafd. Anders dan in de civiele rechtspraak is er in de Advocatenwet geen regeling opgenomen over mogelijke terugverwijzing naar de RvD. Ondanks het ontbreken van een dergelijke bepaling heeft het Hof enkele malen daar toe besloten. Het betrof zaken waarin niet alle leden van de RvT hadden mee gewerkt aan de beslissing. Dit is in strijd met het beginsel van verzet- en beklagrecht. De RvD verklaarde zich in deze zaak niet bevoegd. Echter had er geen verschoning plaats gevonden terwijl dit noodzakelijk was. Dit had een zaak met een onvolledige beslissing tot gevolg omdat bepaalde klachtonderdelen niet onderzocht waren.¹³

2.4 Het tuchtrecht kader¹⁴

In artikel 46 Adv.w. is bepaald dat de tuchtrechtspraak van toepassing is op advocaten die niet handelen met het oog op de zorg die een advocaat in acht dient te nemen bij de belangenbehartiging van een cliënt. Daarnaast is het inbreuk maken op de verordeningen opgesteld door de NOvA en het vertonen van onbehoorlijk gedrag tevens niet toegestaan. In eerste aanleg zijn de RvD's en in hoger beroep, het Hof van discipline bevoegd om over dergelijke zaken uitspraak te doen.

Het tuchtrecht heeft als doel om de kwaliteit van de beroepsuitoefening, het werken als advocaat te bewaken en te bevorderen en daarnaast cliënten te beschermen tegen onzorgvuldig en ondeskundig handelen. Ziet dit alleen op het gedrag van de advocaat binnen zijn beroep of ook op andere hoedanigheden en privé situatie? Het gedrag van de advocaat in privé-sfeer kan in het licht van zijn beroepsuitoefening ongeoorloofd zijn. De mogelijkheid bestaat om in dit soort kwesties een tuchtrechtelijke toetsing plaats te laten vinden. Tijdens deze toetsing wordt dan gekeken of zijn handelingen het vertrouwen in de advocatuur hebben geschaad. Uit de uitspraken van de RvD's en het Hof blijkt dat het tuchtrecht dus ten alle tijden blijft gelden.¹⁵ De advocaat dient daarom iedere keer opnieuw een afweging te maken betreffende zijn handelen. Als een klacht niet binnen het tuchtrecht valt wordt deze vaak niet-ontvankelijk of ongegrond verklaard.

Een advocaat kan in verschillende hoedanigheden optreden. Zij kunnen optreden als deken, RvT lid, tuchtrechter, plaatsvervangend rechter, curator en als mediator. Jurisprudentie heeft een beeld geschetst van gedrag dat niet bij een advocaat past. Zo wordt het plegen van eigenrichting, opmaken van een valse akte en openlijk geweld niet passend geacht.¹⁶

Het tuchtrecht is niet van toepassing op strafrechtelijke of civiele geschillen. Daarnaast betreft het in beginsel alleen eigen gedragingen waarop de advocaat aangesproken kan worden middels het tuchtrecht. Een advocaatstagiaire is zelf verantwoordelijk voor de behandeling van zaken en de gevolgen daarvan. Tenslotte geldt dat op een toekomstige gedraging het tuchtrecht niet van toepassing is.

¹² HvD 06-02-2012, 6115.

¹³ HvD 01-10-1990, 1456.

¹⁴ F.A.W. Bannier en S. Boekman, *Advocatentuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2012 p. 40-45.

¹⁵ HvD 03-09-2007, 4737.

¹⁶ RvD, 31-01-2012, 11-188H.

2.5 Wat een behoorlijk advocaat betaamt¹⁷

In artikel 46 Adv.w. worden drie normen opgelegd die door de advocaat nageleefd moeten worden:

- ❖ zorg dragen voor de cliënt
- ❖ het naleven van de verordeningen
- ❖ zich te gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt.

De vraag is: Wat is behoorlijk gedrag? Deze norm richt zich op de situaties in het algemeen, de relatie met de cliënt, de wederpartij en derden. Om te beslissen of het bepaalde gedrag 'behoorlijk' is, wordt gekeken naar wat goed gevonden wordt in de advocatenwereld. Wanneer kan gedrag als 'goed' bestempeld worden? Dit wordt weer afgeleid uit jurisprudentie, Gedragsregels en alle andere van toepasselijke wet- en regelgeving, zowel geschreven als ongeschreven. Iedere burger dient zich behoorlijk te gedragen in de samenleving. Aan een advocaat worden verder strekkende eisen gesteld. Advocaten worden gezien als personen met veel kennis, verantwoordelijkheid, zorgvuldigheid, discretie en deskundigheid. De advocaat wordt geacht op het hoogste kwaliteitsniveau rechtsbijstand te verlenen. Van een advocaat wordt daarom verwacht dat hij zich zowel in de hoedanigheid van advocaat als in privésfeer aan deze regels houdt. Hierbij dienen de vijf kernwaarden in acht genomen te worden.

De vijf kernwaarden: onafhankelijkheid, deskundigheid, vertrouwelijkheid, integriteit en partijdigheid zijn mede maatgevend voor het behoorlijk gedrag van een advocaat. Een advocaat die een of meerdere kernwaarden niet in acht neemt, kan zich niet als behoorlijk handelend advocaat beschouwen.¹⁸ Doordat de NOvA een publiekrechtelijke beroepsorganisatie met een verordende bevoegdheid is, wordt de onafhankelijkheid van de advocaat gewaarborgd. De overheid heeft daardoor geen zeggenschap over de uitoefening van zijn beroep. In artikel 3 lid 2 van de Wet houdende instelling van de Nederlandse Orde van Advocaten alsmede regelen betreffende orde en discipline voor de advocaten en procureurs, staat de eed beschreven die een advocaat aflegt.

"Ik zweer (beloof) getrouwheid aan de Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet, eerbied voor de rechterlijke autoriteiten, en dat ik geen zaak zal aanraden of verdedigen, die ik in gemoede niet gelove rechtvaardig te zijn."

Hierin onderschrijft de advocaat de betekenis van rechtvaardigheid en geeft hij aan alleen zaken te behandelen die rechtvaardig zijn. Daarbij dient de advocaat ook professionele deskundigheid te bezitten en de kennis op een of meerdere specifieke rechtsgebieden te beheersen.

Om te kunnen bepalen of een zaak kans van slagen heeft is het belangrijk dat de cliënt alle nodige informatie kan geven. Daarbij is het van groot belang dat de cliënt er op mag vertrouwen dat deze informatie voor zover nodig, geheim blijft. Om de vertrouwelijkheid als algemeen rechtsbeginsel te beschermen geldt voor een advocaat het verschoningsrecht. Wanneer een advocaat opgeroepen wordt als getuige in een zaak mag hij zich verschonen en hoeft hij geen verklaring af te leggen. In tegenstelling tot een rechter die onpartijdig dient te zijn, is een advocaat partijdig. Alleen op deze manier kan de hij de belangen van zijn cliënt optimaal behartigen. Als laatste dient de advocaat integer te zijn om zijn bijzondere positie en zijn beroep naar behoren uit te voeren.

¹⁷ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt*, Maklu: Apeldoorn 2011, p. 34-49.

¹⁸ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt*, Deventer: Kluwer 2012 p. 18.

Professor Verkerk geeft hier een goede omschrijving voor: 'Professionele integriteit betekent niet zo zeer dat men vasthoudt aan absolute persoonlijke normen en waarden, maar dat men in staat is zich te verantwoorden voor zijn keuzes in het licht van publieke professionele normen en waarden'.¹⁹ Deze waarden betreffen de kernwaarden.

Het imago van de advocaten is in 2006 gemeten via een panelonderzoek.²⁰ Hierbij is onderscheidt gemaakt tussen cliënten en niet-clieënten. Dit onderzoek concludeerde dat het imago van de advocatuur redelijk is. Veel respondenten wisten meer rechtsgebieden te noemen dan alleen het strafrecht. De advocatuur wordt getypeerd als een dure beroepsgroep. Daarnaast worden ze ook gezien als professionals die erg deskundig en behulpzaam zijn. Daarentegen blijkt de advocatuur niet als transparant en integer te worden ervaren.

2.5.1 Maatregelen²¹

Wanneer een klacht wordt ingediend bij de deken van een arrondissement heeft dit niet altijd een maatregel tot gevolg. Ongeveer de helft van alle klachten worden ongegrond verklaard. Omdat geen overtreding exact op elkaar lijkt is het in eerste instantie aan de RvD om te beslissen of de overtreding tuchtrechtelijk verwijtbaar is. Het komt in geringe mate voor dat het Hof anders beslist. In bepaalde gevallen geeft het Hof wel een aantekening dat de grens van niet geoorloofd gedrag net niet overschreden werd. Uit jurisprudentie is gebleken dat een rechter nog een andere beslissing kan nemen dan geoorloofd of niet geoorloofd gedrag. Dit zijn de klachten die wel gegrond worden verklaard, maar geen maatregel tot gevolg hebben. Het gedrag wordt beoordeeld als niet geoorloofd gedrag. Omdat het gedrag geen schade heeft veroorzaakt wordt er toch geen maatregel opgelegd en zelfs geen waarschuwing gegeven. Door deze uitspraak te doen wil de tuchtrechter de klager in het gelijk stellen maar blijft een maatregel verder uit. Hierbij kan de houding van de verweerder van invloed zijn. Opvallend is dat deze optie geen grond vindt in de wet maar wel regelmatig voor komt.

De meest voorkomende maatregel is de waarschuwing. Door het opleggen van deze maatregel wil de tuchtrechter aangeven dat het gedrag de grenzen van wat een advocaat betaamt zijn overtreden. De gebeurtenis is van zodanige aard dat de kans op recidive te verwaarlozen is.

Als een waarschuwing te licht wordt bevonden, kan de tuchtrechter een berisping opleggen. Verdere tenuitvoerlegging blijft echter uit. De berisping heeft pas invloed wanneer er opnieuw een tuchtrechtelijke beoordeling plaatsvindt. Een advocaat die al eerder een berisping heeft gekregen zal een tweede keer zwaarder worden beoordeeld dan een advocaat met slechts een waarschuwing.

Een maatregel zwaarder dan de berisping is schorsing. Deze maatregel kan voorwaardelijk worden opgelegd. Dat is bij andere maatregelen niet mogelijk. Vaak wordt een geheel of gedeeltelijke voorwaardelijke schorsing opgelegd als de tuchtrechter de advocaat nog een kans wil geven om zijn zaken in orde te maken. Hierbij wordt de zwaarste maatregel, schrapping van het tableau, vooralsnog voorkomen. In artikel 48 lid 2 sub c Adv.w. is bepaald dat schorsing in de uitoefening van de praktijk een maximale duur heeft van ten hoogste één jaar.

De zwaarste regel die kan worden opgelegd is schrapping van het tableau. Hierbij mag men niet langer praktijk voeren onder de titel advocaat. Omdat schrapping de laatste en zwaarste maatregel is, wordt door de tuchtrechters vaak eerst gekeken of een schorsing voldoende is.

¹⁹ M. Verkerk, *Essay-serie: De integriteit van de advocaat*, 17 maart 2010, www.advocatie.nl.

²⁰ S. Bosma, *Het imago van de advocaat*, Blauw Research, juni 2006.

²¹ F.A.W. Bannier en S. Boekman, *Advocatentuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2012 p. 161-164,168.

Schrapping wordt pas opgelegd wanneer het gaat om echte recidivisten met een aantal zware veroordelingen of een advocaat die zich zeer ernstig heeft misdragen²². Wanneer een advocaat van het tableau wordt geschrapt is dit in beginsel niet voor altijd. Hij kan een nieuw verzoek tot inschrijving op het tableau indienen. Artikel 4 lid 2 sub b Adv.w. stelt als voorwaarde dat de verzoeker moet aantonen dat er geen gegronde vrees bestaat dat hij zich opnieuw onbehoorlijk gedrag zal vertonen. Dhr. Moskowicz werd bij uitspraak van het Hof uit geschrapt van het tableau.²³

Op grond van art. 48b Adv.w. kan de RvD een bijzondere voorwaarde stellen. De advocaat dient de door zijn gedraging veroorzaakte schade geheel of tot een bij de beslissing te bepalen gedeelte te vergoeden.

Het Hof kan ook besluiten de maatregel opgelegd door de RvD te verlichten of te verzwaren. Wanneer alleen de betrokken advocaat hoger beroep heeft ingesteld kan het Hof alleen op grond van artikel 57 lid 5 Adv.w. met een unanieme stemming de opgelegde maatregel verzwaren.

2.5.2 Wat een behoorlijk advocaat niet betaamt

Ten eerste is het erg lastig om een samenstelling te maken van alle gedragingen die niet geoorloofd zijn. Jurisprudentie heeft in voorgaande jaren een beeld geschetst van ongepast gedrag. Enkele voorbeelden zijn:

- ❖ grievende uitlatingen
- ❖ dreigementen
- ❖ opnemen van een telefoongesprek zonder de gesprekspartner op de hoogte te stellen
- ❖ negatief berichten over wederpartij aan derden
- ❖ pers en media inlichten in bepaalde gevallen

Het is van groot belang dat de advocaat zowel de belangen van zijn eigen cliënt als die van de wederpartij niet uit het oog verliest. Daarnaast bestaat bij een optreden in strijd met de Gedragsregels, Advocatenwet of kernwaarden de kans om voor de tuchtrechter te worden gedaagd.

In de praktijk is veel jurisprudentie te vinden over tuchtrechtzaken waarin een advocaat zich niet behoorlijk gedroeg. Dit zijn een aantal recente voorbeelden.

Het betreft uitspraken van het Hof.

- ❖ 17 september 2012²⁴: De advocaat heeft gehandeld in strijd met artikel 46 Advocatenwet. Hij had zijn administratie niet op orde en hij had geen beschikking over een eigen Stichting Derdengelden met een bijbehorend bankrekeningnummer. Hierin heeft hij niet nauwgezet en zorgvuldig gehandeld met het oog op de financiële aangelegenheden die van een advocaat verwacht worden. Daarnaast heeft hij niet alle gevraagde informatie verstrekt aan de deken toen deze daar om vroeg. Ook ontkende hij dat hij derdengelden ontving. Later gaf hij toe deze wel ontvangen te hebben, maar vervolgens niet onverwijld te hebben uitbetaald aan de rechthebbende. Deze ontving hij via zijn privérekening. Vervolgens liet hij zijn cliënten verblijven in zijn eigen, commercieel gedreven hotel. Dit heeft zijn vrijheid en onafhankelijkheid in de uitoefening van zijn beroep in ernstige mate in gevaar gebracht. Wegens de aard van de ernst van de begane overtredingen beslist het Hof het oordeel van de Raad van Discipline te bekrachtigen, schrapping van het tableau.

²² F.A.W. Bannier, *Advocatentuchtrecht*, Apeldoorn: Maklu 2011 p. 164.

²³ HvD, 22-04-2013, 6611.

²⁴ HvD, 17-09-2012, 6417.

- ❖ 17 februari 2012²⁵: Twee burens hadden een geschil over het aanleggen van een dakterras. De advocaat van de klager mengde zich feitelijk tussen zijn cliënt en de burens door fysiek geweld te gebruiken. Een advocaat geniet een ruime mate van vrijheid om de belangen van zijn cliënt te behartigen. Het gebruiken van fysiek geweld is echter in strijd met het behoorlijk gedrag dat een advocaat betaamt zowel ten opzichte van zijn cliënt als van de wederpartij. Door zijn optreden werd het vertrouwen in de advocatuur en in zijn eigen beroepsuitoefening geschaad. De advocaat werd in tegenstelling tot de waarschuwing die de advocaat opgelegd kreeg door de Raad van Discipline, een berisping opgelegd.
- ❖ 10 januari 2011²⁶: Een echtpaar besluit te gaan scheiden en neemt daarvoor een advocaat in de arm. Omwille van de kinderen wordt een convenant opgesteld waaraan beide partijen moeten voldoen. Daarin wordt ook opgenomen dat de vrouw geen partneralimentatie ontvangt wanneer de zaak van de ex-echtgenoot failliet gaat of wanneer zij de omgangsregeling niet nakomt. Vervolgens wordt het echtscheidingsverzoek bij de rechtbank ingediend. Op 25 mei 2007 wordt het faillissement van de ex-echtgenoot uitgesproken waardoor de vrouw geen partneralimentatie meer ontvangt zoals overeengekomen. De advocaat had op geen enkele wijze duidelijk gemaakt aan de vrouw dat hij uitsluitend optrad voor de ex-echtgenoot. Dit had tot gevolg dat de partneralimentatie voor de vrouw werd beëindigd. Het Hof besloot het oordeel van de RvD te handhaven. De advocaat had niet de zorgvuldigheid betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening past. De advocaat werd een berisping opgelegd.

²⁵ HvD, 17-02-2012, 6125.

²⁶ HvD, 10-01-2011, 5692.

In dit hoofdstuk worden de achtergrond, reikwijdte, naleving en handhaving van de Gedragregels besproken. Waarom zijn de Gedragregels vastgelegd en in welke mate worden deze nageleefd? Wat is de reikwijdte van de Gedragregels? Daarnaast zijn er interviews afgenomen bij advocaten om ook de Gedragsregels vanuit de praktijk toe te lichten.

3.1 Achtergrond en reikwijdte

Op 26 november 1915 werd een advocatengenootschap opgericht onder de naam 'Nederlandse Advocaten-Vereniging'. Niet veel later werd in 1918 de eerste editie van het Advocatenblad uitgebracht. Bij dit advocatengenootschap hoorde ook een aantal regels waar de advocaten zich aan dienden te houden.²⁷ Tot 1968 was het niet nodig geweest om deze regels vast te leggen. Advocaten kwamen uit een bepaalde, hogere laag van de maatschappij. Hier golden strenge normen die volgens het ongeschreven recht gehanteerd werden. In 1968 werden deze normen vastgelegd in de 'Ereregelen voor advocaten'. De Ereregels richtte zich primair op het bewaken van het aanzien van de advocatuur. Wanneer een advocaat gedrag vertoonde dat de eer en stand van de advocatuur zou schaden, kon op een correctie rekenen van de Advocatenvereniging. Het onderhouden van een privé relatie met je cliënt en het maken van reclame werd bijvoorbeeld niet goedgekeurd. Twaalf jaar later werden de Ereregels vervangen door 'Gedragregels voor advocaten 1980'. Deze regels richtten zich meer op de bescherming van de cliënt.²⁸

De meest recente versie is opgenomen in 'Gedragregels 1992'. Toen de gedragregels herschreven werden, heeft de commissie nagedacht over de behoefte aan de regels. Zoals bekend zijn de regels wederom opnieuw geformuleerd. In totaal zijn er negenendertig Gedragsregels opgesteld.

In deze regels zijn de normen en waarden betreffende de uitoefening van het beroep advocaat opgenomen. Ondanks dat de advocaten deze regels in acht dienen te nemen zijn de regels niet bindend. De inhoud van het tuchtrecht wordt vastgesteld door de tuchtrechter op basis van de advocateneed, verordeningen en de drie regels genoemd in art. 46 Adv.w.

- ❖ belangenbehartiging
- ❖ naleving van de verordeningen opgesteld door de NOvA
- ❖ Handelen zoals van een behoorlijk advocaat verwacht wordt²⁹

De regels kunnen gezien worden als een uitwerking van de in art. 46 Adv.w. geformuleerde voorwaarden waar een advocaat zich aan dient te houden. Met name voorwaarde één en drie behoeven nadere invulling door de Gedragregels. De Gedragsregels hebben geen bindend karakter zoals de vastgestelde verordeningen opgesteld door de NOvA. Ze zijn bedoeld als richtlijn voor de advocaat wanneer zij een standpunt moet innemen. Daarnaast dienen de regels als een hulpmiddel bij het beoordelen van het gedrag van de advocaat.

De tuchtrechter maakt ook gebruik van deze regels, maar is hier niet aan gebonden. Wanneer de tuchtrechter het nodig acht kan hij de regels raadplegen. Zij kunnen daarin een ondersteuning bieden in zijn onderzoek en zijn uiteindelijke beslissing. De regels zijn immers opgesteld door de advocatuur zelf.

²⁷ E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland 1798-1998*, Deventer: Kluwer 1998 p. 67.

²⁸ F.A.W. Bannier, *Recht op tuchtrecht 'Gedragsregels'*, p. 54.

²⁹ Inleiding Gedragregels 1992.

Zij bepalen zelf aan welke normen het gedrag van advocaten getoetst moet worden. Vertoont een advocaat gedrag dat niet getolereerd wordt, dan dient degene daar verantwoording over af te leggen.

Er bestaat een verschil tussen regels met een open en een gesloten karakter. Dat geeft de tuchtrechter ruimte zelf een invulling te geven en eventueel van de regel af te wijken. Ondanks dat de regels niet bindend zijn, wordt er veel gebruik van gemaakt. Zowel door de tuchtrechter als door de advocaten. Zo heeft regel één waarin een advocaat zich zodanig dient te gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur of in zijn eigen beroepsuitoefening niet wordt geschaad, een open karakter. Dit laat ruimte voor eigen interpretatie aan beide kanten. Dergelijke interpretatie is niet mogelijk bij regel zeven. Deze regel bepaalt dat een advocaat geen tegenstrijdige belangen mag behartigen en heeft een gesloten karakter. Hierin wordt duidelijk uitgelegd hoe en wanneer de regel toegepast moet worden. Een ander belangrijk doel van de regels is het voeren van een procedure die tot een evenwichtige beoordeling van de standpunten leidt op basis van gelijkwaardige voorlichting van de rechter.³⁰ Juist omdat de Gedragsregels door de advocatuur zijn opgesteld en een nauw verwantschap hebben met de rechtspraak is het van groot belang dat het procesgang goed verloopt en de regels worden gehandhaafd.

3.2 Praktijk

Gedragsregel 2 lid 2 luidt als volgt:

'Het is de advocaat niet geoorloofd een beloning of provisie toe te kennen of te ontvangen voor het aanbrengen van opdrachten.'

Wanneer een klager een advocaat wil aanspreken op de gedragsregel moet degene daar zelf een belang bij hebben. Deze gedragsregel is opgesteld ter bescherming van de onafhankelijkheid van de advocaat en niet voor de bescherming van het belang van de klager.³¹

Hoe kijken advocaten tegen deze gedragsregel aan en wat voor invloed heeft dit op hun praktijkvoering? Om hier achter te komen zijn er acht advocaten geïnterviewd met betrekking tot dit vraagstuk. De advocaten zijn werkzaam door heel Nederland met een diversiteit aan rechtsgebieden en werkervaringen. Vier van hen waren op de hoogte van het initiatief JuristenNetwerk.

Uit de interviews blijkt dat zes van de acht advocaten niet altijd werkzaam is geweest als advocaat. Een aantal van hen heeft ervoor, tijdens of erna gewerkt als jurist of interim jurist. De advocaten zijn slechts zijdelings of via JuristenNetwerk voor het eerst in aanraking gekomen met Gedragsregel 2 lid 2. Alle respondenten zijn van mening dat zij door deze gedragsregel beperkt worden in de uitoefening van het beroep advocaat. De regel is opgesteld om de onafhankelijkheid van de advocaat te waarborgen. Dit wordt niet minder door het afdragen van een percentage of provisie. Een advocaat is zelf verantwoordelijk voor het beschermen van zijn onafhankelijkheid. Volgens de advocaten worden de Gedragsregels, voor zo ver zij daar zicht op hebben, in voldoende mate nageleefd. Daarnaast worden de Gedragsregels door de NOvA voldoende gehandhaafd voor zover een advocaat dat kan beoordelen.

Het antwoord op de vraag of de gedragsregels nog houdbaar zijn in deze tijd van maatschappelijke ontwikkelingen en innovatie op het gebied van juridische dienstverlening, is verschillend.

³⁰ F.A.W. Bannier, *Recht op tuchtrecht, artikel 'Gedragsregels'*, p. 58

³¹ RvD, 23-05-2012, 11-275A.

De meeste regels hebben een algemeen karakter waardoor ze niet van maatschappelijke veranderingen afhankelijk zijn. Een groot deel van de regels ziet er op toe dat de onafhankelijkheid van de advocaat niet in het geding komt.

Toch zou het zinvol zijn om de regels opnieuw te beoordelen en te toetsen. Gedragsregel 2 lid 2 is een van de regels die als verouderde gedragsregel wordt ervaren en revisie nodig heeft ten aanzien van de veranderende juridische markt. Op de vraag of deze regel nog houdbaar is in de tijd van maatschappelijke ontwikkelingen en innovatie op het gebied van juridische dienstverlening zegt advocaat F het volgende:

*“Is de NOvA nog wel van deze tijd? Deze organisatie is opgericht in een tijd dat het bestaan van de advocatuur voldoende was en er weinig moeite gedaan hoefde te worden voor het genereren van werk. Vandaag de dag is de advocatuur, zoals veel andere bedrijfstakken, erg ondernemend aan het worden. Daarnaast wordt de advocatuur ook steeds commerciëler om mee te gaan met de constant ontwikkelende maatschappij. Naar mijn mening zijn de visies van de NOvA achterhaald en beperken zo de ontwikkeling”.*³²

Of er daadwerkelijk iets veranderd dient te worden aan de wet- en regelgeving om een betere aansluiting op de werkwijze van advocaten te genereren, wordt tevens verdeeld geantwoord. Voorstanders zijn van mening dat Gedragsregel 2 lid 2 een beperking is voor de ondernemende advocaat. Daarnaast wordt aangedragen om de wet- en/of regelgeving op het gebied van reclame uitingen en no-cure-no-pay aan te passen.

Tenslotte wordt erg positief tegen het nieuwe initiatief JuristenNetwerk aangekeken. Veel advocaten zijn enthousiast en zouden graag willen participeren in dit concept. Het biedt perspectieven voor de juridische dienstverlening en voor de rechtzoekenden. Op deze manier kan de advocatuur de concurrentiestrijd aangaan met andere juridische dienstverleners en de grote advocatenkantoren. Helaas blijkt de gedragsregel een belemmering te vormen voor de advocaten omdat het te risicovol is om deel te nemen. Als suggestie wordt aangegeven om de wijze van declareren aan te passen zodat de gedragsregel omzeild zou kunnen worden. Één advocaat is van mening dat JuristenNetwerk niet in strijd zou zijn met Gedragsregel 2 lid 2. *“Het aanbrengen van contacten valt niet onder de uitleg van ‘opdrachten’ zoals is opgenomen in de tekst van de Gedragsregel.”*³³

Als toevoeging aan het interview werd het volgende gezegd:

*“De NOvA zou zich meer bewust moeten worden van de groeiende concurrentie op de markt van de juridische dienstverlening. De verhoging van de procesgrens van 5000 euro naar 25000 euro bij de kantonrechter en door de komst van hbo juristen wordt de concurrentiestrijd als maar groter. Op dit moment wordt de advocatuur zodanig buitengesloten dat ze niet kunnen deelnemen aan nieuwe ontwikkeling door onder andere de beperkingen neergelegd in de Gedragsregels.”*³⁴

³² Bijlage, advocaat F, vraag 9.

³³ Bijlage, advocaat H, vraag 6.

³⁴ Bijlage, advocaat F, vraag 13.

Maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening

De afgelopen dertig jaar heeft de advocatuur een grote ontwikkeling doorgemaakt. Dit komt mede door de groei van het aantal advocaten. In de tijd van de oprichting van het advocatengenootschap rond 1920 telde de balie 877 advocaten. In 1947 was dit aantal gestegen naar 1509 advocaten. Vanaf 1970 tot 2012 heeft de grootste groei plaatsgevonden. Op 31 december 2012 telde Nederland 17.068 ingeschreven advocaten. Dit aantal is onderverdeeld in 42,7% vrouwelijke en 57,3% mannelijke advocaten. In 2012 waren er 994 advocaatstagiaires. Opvallend is dat de man-vrouw verdeling hier andersom ligt. 56,1% van de stagiaires was vrouw en 43,9% was man.³⁵

De stijging van het aantal advocaten is niet de enige ontwikkeling. Waar vroeger de cliënten naar het advocatenkantoor kwamen voor juridische rechtsbijstand is dat vandaag de dag niet meer de normale gang van zaken. Naast de concurrentie tussen de advocatenkantoren zijn er ook andere rechtshulpverleners zoals juridische adviesbureaus en rechtsbijstandverzekeraars op de markt verschenen. Ook de komst van de nieuwe beroepsgroep hbo jurist dwingt de advocatuur om de praktijkvoering aan te passen.

4.1 Toegang tot het recht

In artikel 18 Gw staat dat iedereen recht heeft op rechtsbijstand. Dit geldt ook voor een niet-Nederlander, daarin wordt geen onderscheid gemaakt. Het is in voorgeschreven gevallen niet verplicht om zich door een advocaat te laten bijstaan. In deze gevallen is het mogelijk om een ander te machtigen. Dit kan bijvoorbeeld een jurist zijn. Daarnaast is vastgelegd dat het gebrek aan financiële middelen geen reden is voor geen bijstand. In beginsel moet iedereen rechtsbijstand wel zelf betalen. Alleen in de gevallen waarbij iemand het zich echt niet kan veroorloven, is het mogelijk dat de overheid meebetaalt. Om in aanmerking te komen voor een dergelijke ondersteuning van de overheid dient er aan een aantal eisen te worden voldaan. Deze vereisten en het bedrag van deze ondersteuning is terug te vinden in de Wet op Rechtsbijstand (verder: Wrb).

Deze rechtszekerheid is niet voor niets vastgelegd in de Grondwet. De overheid heeft als doel de rechtszekerheid voor degene die zijn recht zoekt te waarborgen. Om de deskundige en professionele kwaliteit van de rechtsbijstand zo hoog mogelijk te houden heeft de overheid advocaten exclusieve rechten toegekend. Door te kiezen voor een verplichte procesvertegenwoordiging tracht de overheid de rechtszekerheid te beschermen. Rechtszekerheid bestaat uit een aantal aspecten. De toegankelijkheid van het recht speelt daarbij een belangrijke rol. Voor een onwetende en ondeskundige rechtzoekende is het van groot belang dat deze wordt bijgestaan in een procedure bij de civiele rechter. Daarnaast is gelijkheid van partijen en daarmee een evenwichtig verloop van de rechtsgedingen tevens een prioriteit. Een efficiënte rechtsgang is ook van belang om de rechter en de partijen niet onnodig te belasten. Deze aspecten in combinatie met de gefinancierde rechtsbijstand vanuit de overheid en de verordenende bevoegdheid van de NOvA tracht de overheid de rechtszekerheid zo goed mogelijk te waarborgen.

Daarvoor is het van belang dat de kwaliteit van juridische dienstverlening in verhouding staat tot de tarieven die er voor gevraagd worden. Om dit te kunnen bewerkstelligen is het noodzakelijk dat juridische beroepen tot een bepaalde hoogte gereguleerd worden.

³⁵ Jaarverslag NOvA 2013, www.jaarverslagadvocatenorde.nl.

Het reguleren van de tarieven, het gebruik van reclame en het stellen van toetredingseisen behoren tot de mogelijkheden.³⁶

4.2 Procesmonopolie

In Nederland kent de advocatuur het privilege procesmonopolie. Dit is van toepassing op civiele procedures en strafzaken. Wanneer een rechtszoekende een civiele procedure wil starten bij de rechtbank, Gerechtshof of Hoge Raad dient hij door een advocaat vertegenwoordigd te worden. Wanneer een zaak onder de competentie van de kantonrechter of bestuursrechter valt, geldt er geen verplichte procesvertegenwoordiging. De praktijk leert dat vaak toch gekozen wordt voor een vertegenwoordiging door een advocaat. Een advocaat kan de achtergronden en omstandigheden beter doorgronden en verklaren aan de rechter dan een persoon zonder juridische deskundigheid.

Aan verschillende beroepsgroepen zoals het notariaat, gerechtsdeurwaarders en advocatuur zijn domeinmonopolies toegekend. Dit betekent dat bepaalde handelingen voorbehouden zijn aan een selecte groep die kan aantonen dat ze over de vereiste kwaliteit beschikken. Ten aanzien van de bij wet opgedragen taken kan dan geen sprake zijn van concurrentie van buitenaf.³⁷ Dit niveau van kwaliteit wordt gegarandeerd door de hoge toelatingseisen en de beroepsopleiding die zorg dragen voor de specifieke kennis en vaardigheden die een advocaat dient te bezitten voor het voeren van procedures. Dit houdt de kwaliteit van de juridische dienstverlening hoog en voorkomt dat burgers met een juridisch probleem ondeskundig worden bijgestaan. Een civiele procedure is erg ingewikkeld en heeft vele formaliteiten.

In het strafrecht kan deskundige bijstand door een advocaat verschil betekenen in de hoogte van de strafmaat. Zonder deskundige rechtsbijstand zou dit nadelig kunnen zijn voor een partij. Door het verplicht stellen van een advocaat zijn de partijen gelijk aan elkaar. Daarnaast bevordert het de efficiëntie van de rechtsgang omdat de advocaat in staat is het juridische probleem van de cliënt te beoordelen en de juiste vervolgstappen te nemen. Op deze manier wordt voorkomen dat de rechter zich bezig houdt met administratieve rompslomp.

De minister van Justitie, dhr. Donner, gaf deze definitie van procesmonopolie:³⁸

“Het procesmonopolie is gebaseerd op het uitgangspunt dat voor de meer complexe zaken deskundige juridische bijstand nodig is. Dit is in het belang van zowel partijen als van een voorspoedig verloop van de rechtszaak. Beide partijen moeten tenslotte gelijke kansen krijgen, zonder extra belasting van de rechter door een onoordeelkundige juridische prestatie.”

Het procesmonopolie heeft echter ook nadelen. Het inschakelen van rechtsbijstand door een advocaat is erg duur. De burger betaalt voor het kwaliteitsniveau dat de overheid nastreeft. Het recht is erg complex, vraagt om een hoogwaardig denkvermogen en vereist voldoende praktijkervaring om een zaak kwalitatief goed af te handelen. Een cliënt zit al snel vast aan een advocaat doordat de kosten op korte termijn stijgen. De cliënt zal ondanks eventuele ontevredenheid niet snel overwegen om over te stappen op een andere advocaat omdat dezelfde kosten dan opnieuw gemaakt moeten worden. Echter speelt nog een andere factor een rol. Doordat er geen concurrentie bestaat van buitenaf kan de beroepsgroep de tarieven zo hoog stellen als zij wil.

³⁶ B. Baarsma, *Regulering van juridische beroepen en toegang tot het recht*, Amsterdam, 2008.

³⁷ B. Baarsma en F. Felso, *Het proces als domein*, p. 61.

³⁸ ‘Definitie procesmonopolie’, www.rechtennieuws.nl, (zoek op: Minister Donner installatie Commissie van Wijmen).

Een advocaat die al veel zaken heeft gewonnen kan een hogere premie vragen aan zijn (toekomstige) cliënten. Tezamen zorgt dit ervoor dat het inhuren van een advocaat een aanzienlijk hoog kostenpatroon met zich meebrengt wat in de duizenden euro's kan lopen. Dit vergroot de afstand tot de rechter voor de minder draagkrachtige burgers wat de toegankelijkheid tot het rechtssysteem beperkt.

Door het bestaan van het procesmonopolie in de advocatuur en de overige domeinmonopolies blijft het recht ondoorgrondelijk voor de burger. De rechtspraak is zodanig complex geformuleerd dat alleen de personen met een juridische achtergrond in staat zijn dit te begrijpen. Voor burgers is en blijft dit daardoor ontoegankelijk terrein.

4.2.1 Veranderingen in het procesmonopolie

De competentiegrens bij de kantonrechter werd in 1999 voor het eerst verhoogd van 5.000 naar 10.000 gulden (5.000 euro). In 2011 werd deze grens opnieuw verhoogd van 5.000 naar 25.000 euro. Voorheen kon een advocaat alleen in hoedanigheid werken bij een advocatenkantoor. De toegang tot de advocatuur werd verbeterd door advocaten in loondienst van niet-advocatenkantoren mogelijk te maken. Sinds de komst van de 'Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking' in 1997 is het de advocaat geoorloofd om ook in loondienst te werken. Dit bood nieuwe kansen voor juristen. Dit betekende dat de jurist zich weer opnieuw kon laten inschrijven op het tableau en in meerdere branches actief kon zijn. Artikel 3 lid 3 stelt wel de voorwaarde dat de werkgever moet kunnen garanderen dat de advocaat een onafhankelijke praktijkvoering kan houden en niet belemmerd wordt in het naleven van de beroeps- en gedragsregels.

Deze verordening was een uitkomst voor rechtsbijstandverzekeraars. Ondanks dat een verzekeraar altijd eerst zal proberen het juridisch probleem op te lossen met eigen middelen, biedt een advocaat in loondienst kansen. Een verzekeraar hoeft nu bij zaken waarbij een verplichte procesvertegenwoordiging geldt deze niet meer per definitie uit te besteden aan een externe advocaat. Toch worden er aan een rechtsbijstandverzekeraar strenge eisen gesteld. De verzekeraar moet in het bezit zijn van de vergunning van de Pensioen- en Verzekeringskamer. Als de verzekeraar meerdere verzekeringsproducten aanbiedt, dient hij de rechtsbijstand als een op zich zelfstaande en onafhankelijke branche te positioneren. Tenslotte moet de verzekeraar beschikken over een geschillenregeling. Daarnaast geldt voor een verzekerde de vrije keuze van een advocaat. Dit houdt in dat wanneer het procesmonopolie van toepassing is, de verzekerde mag kiezen of er gebruik gemaakt wordt van de advocaat in loondienst bij de verzekeraar of dat hij voor een externe advocaat kiest. Hierdoor besluiten veel rechtsbijstandverzekeraars samenwerkingsverbanden aan te gaan met advocatenkantoren om de kosten te drukken.

Echter maakt de NOvA het niet gemakkelijk voor de andere juridische dienstverleners met advocaten in loondienst. SRK Rechtsbijstand is het eerste niet-advocatenkantoor dat op plek veertig kwam te staan in de 'top 50 Stand van Advocatuur'.³⁹ De NOvA heeft SRK Rechtsbijstand schriftelijk benaderd met de volgende beperkingen. Als een advocaat in loondienst besluit te vertrekken is de verzekeraar verplicht om alle zaken die de advocaat in zijn dienstbetrekking heeft behandeld opnieuw voor te leggen aan de betreffende verzekerden met een vrije advocaatkeus. Daarnaast worden er geen lidmaatschappen van de vereniging Letsel Schade Advocaten (verder: LSA) verstrekt aan advocaten die in dienstbetrekking zijn bij het SRK.

Er werd een commissie ingesteld en de statuten werden gewijzigd zodat advocaten in dienstbetrekking worden uitgesloten van een lidmaatschap. Een advocaat dient met deze beperkingen en de gevolgen hiervan daarom een weloverwogen beslissing te nemen of hij wel of niet in dienstbetrekking zijn werk wil verrichten.

³⁹ 'Top 50 advocatuur 2013', www.advocatie.nl.

4.2.2 Alternatieven⁴⁰

De rechtszekerheid wordt op traditionele wijze nu ongeveer een halve eeuw geborgd door de verplichte procesvertegenwoordiging. In de tussentijd is de markt voor de juridische dienstverlening aanzienlijk veranderd. Is dit nog wel de juiste manier om de rechtszekerheid te waarborgen of is het tijd voor alternatieven? Het is van belang om na te gaan of het mogelijk is om het procesmonopolie te beperken zonder dat het publiek belang daarbij in het geding komt.

Toelaten van procesjuristen

Een nieuw alternatief is het openstellen van het procesmonopolie door deze toegankelijk te maken voor een bredere groep. Hierbij is het belangrijk dat de efficiënte rechtsgang niet wordt belemmerd. De rechter moet niet onnodig zwaarder belast worden. Daarom is het van belang dat alleen de personen die voldoende geschoold zijn, genoeg ervaring hebben en voldoen aan de kwaliteitseisen, worden toegelaten tot de procesvertegenwoordiging.

Personen die hier voor in aanmerking kunnen komen zijn bijvoorbeeld juridisch adviseurs. De NOvA stelt kwaliteitseisen aan advocaten. Dit wil niet per definitie zeggen dat dezelfde kwaliteitseisen ook voor procesjuristen moeten gelden om de rechtszekerheid te kunnen borgen. Voor advocaten betekent de komst van de procesjurist meer concurrentie. Het is daarom niet verstandig om de toelatingseisen op te laten stellen door de NOvA maar door een onafhankelijk bestuursorgaan. Voor de rechtszoekende en de juristen zou dit een positieve verandering zijn. De keuzevrijheid voor de rechtszoekende wordt vergroot, het werkveld voor juristen wordt verbreed en door de concurrentie worden de prijzen verlaagd. Daarbij is het noodzakelijk dat er een apart toezichtorgaan ingesteld wordt. Anderzijds zou het klassieke advocatenberoep een ingrijpende verandering ondergaan.

Afschaffing procesmonopolie

Het vereenvoudigen van het procesrecht zou tot gevolg kunnen hebben dat de verplichte procesvertegenwoordiging niet meer noodzakelijk is. Het bevordert de efficiëntere rechtsgang, de toegang tot het recht wordt vergemakkelijkt en de rechtspraak wordt goedkoper. Ondanks de voordelen is het een enorm ingrijpende verandering voor de advocatuur en onze rechtsstaat. Het realiseren van dit alternatief beslaat veel tijd en heeft een groot effect op beroepsgroepen zoals rechters, advocaten, juristen maar ook op bedrijven en rechtzoekenden.

Tariefregulering

Een ander alternatief is tariefregulering. Op deze manier kan de overheid invloed uit oefenen op de hoogte van de bedragen die gevraagd worden voor advocatendiensten. De transparantie van de kosten wordt verhoogd. Cliënten weten nu vooraf wat ze kwijt zijn voor een bepaalde dienst. Echter maken diverse factoren elke zaak anders. Het is daarom erg lastig om vaste tarieven te introduceren voor een bepaalde dienst. Dit belemmert tevens de innovatie en overige ontwikkelingen van advocaten. Daarnaast bestaat het gevaar dat advocaten gaan selecteren op een voorkeur voor eenvoudige of ingewikkelde zaken.

4.3 Gesubsidieerde rechtsbijstand

De Raad voor Rechtsbijstand is een zelfstandig bestuursorgaan en is verantwoordelijk voor de organisatie en toezicht op gesubsidieerde rechtsbijstand. Mensen met een laag inkomen kunnen via deze weg rechtshulp krijgen. De Wrb bepaalt op grond van het maandelijks inkomen of een rechtszoekende in aanmerking komt voor een dergelijke toevoeging. Een advocaat krijgt dan een vergoeding van de overheid voor zijn rechtsbijstand.

⁴⁰ B. Baarsma en F. Felso, *Het proces als domein*, SEO economisch onderzoek, Amsterdam 2005 p. 77-87.

De tarieven voor de eigen bedrage worden per jaar vastgesteld in het Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand.

In 2013 mag het verzamelinkomen voor een alleenstaande niet hoger zijn dan 25.000 euro en voor gehuwden/samenwonenden niet meer bedragen dan 35.600 euro. Naast deze inkomensgrens dient de rechtszoekende een eigen bijdrage te leveren. Wordt aan deze voorwaarden voldaan, dan krijgt de persoon een advocaat toegewezen vanuit de overheid.

Het is voor de rechtzoekende van groot belang om ondersteund te worden bij het halen van zijn recht. De meeste juridische problematiek betreft de belangrijke bestaanszekerheden zoals werk, huisvesting, inkomen of familieaangelegenheden. In het jaar 2010 behandelden ongeveer 8000 advocaten hoofdzakelijk zaken met een toevoeging. Deze advocaten vrezen in de toekomst dit werk niet meer te kunnen doen vanwege de enorme bezuinigingen die plaatsvinden binnen de gefinancierde rechtsbijstand. Vanaf 2007 wordt er elk jaar bezuinigd op deze sector. Deze bezuinigingen zijn opgelopen tot 115 miljoen per jaar.⁴¹

Staatssecretaris Teeven stuurde op 22 november 2012 een ontwerpbesluit naar de Eerste Kamer.⁴² In de Nota van Toelichting wordt aangegeven dat de instandhouding van een toegankelijk stelsel van rechtsbijstand een wezenskenmerk is van de moderne rechtstaat. De maatregelen die getroffen moeten worden om de bezuinigingen na te leven, komen de rechtszoekende duur te staan. Het bedrag van de laagste eigen bijdrage is fors gestegen en de geringe vergoeding die advocaten ontvangen voor het verlenen van rechtsbijstand is met 10% verlaagd.

Op 12 maart 2013 heeft staatssecretaris Teeven bekend gemaakt nog eens 100 miljoen euro te willen bezuinigen. Dit heeft tot gevolg dat de eigen bijdrage verder wordt verhoogd en vergoedingen voor advocaten nog meer wordt verlaagd. Op deze manier wordt het voor een advocaat steeds onaantrekkelijker om te werken op basis van toevoegingen.

Uit onderzoek onder 950 familierechtadvocaten, aangesloten bij de vereniging van Familierecht Advocaten en Scheidingsmediators (verder: vFAS), is gebleken dat 82% stopt met het verlenen van gesubsidieerde rechtsbijstand als de bezuinigingen worden doorgevoerd.⁴³ Het is voor advocaten niet langer rendabel om nog verder onder de kostprijs te moeten werken. Daar komt nog bij dat het ontslagrecht wordt versoepeld, ondernemers sneller failliet gaan en burgers steeds vaker een conflict hebben met de overheid.⁴⁴ De rechtspraak verwacht door de verslechterde economische situatie een stijging van 6% in het aantal rechtszaken ten opzichte van 2012. De kwaliteit van de juridische dienstverlening gaat hierdoor drastisch omlaag en de toegang tot het recht voor de rechtzoekende wordt hierdoor schrikbarend verminderd. De Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN) en de Haagse Orde⁴⁵ hebben aangegeven zich met kracht te verzetten tegen deze maatregelen die de toegang tot het recht voor de laagste inkomensgroepen verder beperken.

Uit het jaarplan van de rechtspraak blijkt dat deze voornemens is om veranderingen te introduceren die de toegang tot het recht moeten vergemakkelijken. Civiele en bestuursrechtelijke procedures worden vereenvoudigd. De rechter bespreekt ter zitting het gehele probleem, ook de niet juridische kant, wat onnodige procedures kan voorkomen. Procespartijen kunnen in de toekomst een procedure starten via het internet en deze op de computer volgen. Door fusering van de gerechten tracht de rechtspraak een verbetering van de dienstverlening te bereiken. Daarnaast wordt door middel van bijscholing de deskundigheid van de rechter versterkt. Dit vraagt om veel investeringen die ook weer geld

⁴¹ J.S. Vlieger en M.H.J. van Geffen, *Op naar een nieuwe leemte in de rechtshulp*, Opinie VSAN, www.rechtsbijstandjuistnu.nl.

⁴² Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 53.

⁴³ 'Familierechtadvocaten stoppen massaal met gesubsidieerde rechtsbijstand', www.verder-online.nl.

⁴⁴ Jaarplan rechtspraak 2013.

⁴⁵ B. Martens, *Haagse advocatuur tegen bezuinigingen gefinancierde rechtsbijstand*, www.advocatenorde.nl.

kosten. Ondanks deze investeringen zal er alles aan gedaan worden om hoge kwaliteit te leveren tegen een zo laag mogelijk prijs.⁴⁶

4.4 Wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet

Het Tweede Kamerlid Klaas de Vries (PvdA) diende een motie in naar aanleiding van het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (verder: WRR). De toekomst van de nationale rechtstaat was het onderwerp van dit rapport dat werd uitgebracht in 2004.⁴⁷ De aanleiding voor het indienen van zijn motie waren de grote veranderingen in de afgelopen jaren binnen de advocatuur. In zijn brief verzocht hij de regering een diepgaande analyse uit te voeren met betrekking tot de rol, positie en betekenis van de advocatuur.⁴⁸ Als reactie op de motie werd op 4 mei 2005 door de minister van Justitie de 'Commissie-Advocatuur' (verder: commissie) ingesteld. Ook wel Commissie van Wijmen genoemd, naar de voorzitter P.C.E. van Wijmen.

*'De commissie heeft tot taak te adviseren over de positie die de advocatuur in het maatschappelijke bestel en de inrichting van het rechtsbestel behoort in te nemen en daarbij voorstellen te doen voor een daarbij passende bestuurlijke en organisatorische structuur, en in het licht daarvan tevens te bezien of de introductie van meer resultaatgerichte honoreringsmethoden daarmee valt te verenigen.'*⁴⁹

Op 24 april 2006 werd het rapport 'Een maatschappelijke Orde' van de Commissie Advocatuur aangeboden aan de minister van Justitie. De commissie adviseert onder andere om de vijf kernwaarden van de advocatuur op te nemen in de Advocatenwet en dat voor een goede rechtsbedeling de verplichte rechtsbijstand niet gemist kan worden. Hierin komt ook naar voren dat grote veranderingen zoals de juridisering en toenemende individualisering van de samenleving grote invloed hebben en onder andere leiden tot een groter beroep op het recht.

Het kabinet gaf zijn visie over de vijftien aanbevelingen van het rapport op 13 oktober 2006.⁵⁰

- ❖ De verplichte procesvertegenwoordiging in civiele zaken met een complex karakter of grote maatschappelijke of financiële belangen blijft gehandhaafd.
- ❖ De Commissie stelt voor om advocaten die geen werkzaamheden uitoefenen in de advocatuur te schrappen van het tableau. Het kabinet is het daar mee eens maar realiseert zich dat het niet eenvoudig is om hier toezicht op te houden. Een marginale toetsing door de deken van het tegenbewijs, met als mogelijk resultaat schrapping van het tableau, biedt uitkomst.
- ❖ De geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht blijven gehandhaafd. Een rechtszoekende moet er onder alle omstandigheden op kunnen vertrouwen dat zijn informatie zorgvuldig wordt behandeld.
- ❖ De Commissie stelt voor om de structuur van de NOvA te verbeteren en een regelgevende raad in te stellen. Het kabinet zal bevorderen om een bepaling op te laten nemen in de Advocatenwet die betrekking heeft op het instellen van een adviesraad door de NOvA.
- ❖ De Commissie maakt zich zorgen over het waarborgen van de onafhankelijkheid van de advocaat in dienst van de rechtsbijstandverzekeraar. Echter ziet het kabinet geen grond voor het tuchtrechterlijk en bestuursrechtelijk aansprakelijk stellen van de werkgever. De regels voor de advocaat zijn niet van toepassing op de werkgever.

⁴⁶ Jaarplan 2013: meer rechtszaken door economische crisis, 15 maart 2013, www.rechtspraak.nl.

⁴⁷ WRR, *De toekomst van de nationale rechtstaat*, Den Haag 2002.

⁴⁸ Kamerstukken // 2003/04, 29 279 nr. 7.

⁴⁹ Regeling Commissie Advocatuur 4 mei 2005, Stcrt. 2005, 98.

⁵⁰ Kamerstukken // 2006/07, 30 800 VI.

- ❖ Zowel de Commissie als het kabinet ziet geen toekomst in het resultaatgerelateerde beloningssysteem no-cure-no-pay. Een advocaat krijgt dan een eigen belang bij de zaak waardoor het belang van de rechtszoekende in het geding komt.
- ❖ Naar aanleiding van de aanscherping van gedragsregel tien⁵¹ is het kabinet van oordeel dat de NOvA als publiekrechtelijke beroepsorganisatie zijn regelgevende bevoegdheid dient te behouden.
- ❖ De Commissie stelt dat een goed kwaliteitsniveau van de advocatuur van groot belang is. Het kabinet is daarom voornemens om in de Advocatenwet op te nemen dat de NOvA een verordening dient op te stellen om voorwaarden te scheppen zodat een kwaliteitssysteem ingevoerd kan worden.
- ❖ De Commissie en het kabinet vinden beide het bestaan van specialisatieverenigingen belangrijk. Echter wil het kabinet een dergelijk lidmaatschap niet verplicht stellen om op een bepaald terrein werkzaam te zijn. Dit heeft een rechtstreekse afsluiting van deelmarkten en het buitensluiten van andere advocaten tot gevolg.
- ❖ Op grond van de huidige wetgeving zijn de graad wo-bachelor recht en de graad wo-master recht beide verplicht voor toetreding tot de advocatuur en dat blijft zo.
- ❖ Er worden hoge eisen gesteld aan de beroepsopleiding van een advocaat. Een van deze eisen is een driejarige stage voordat hij onvoorwaardelijk wordt ingeschreven als advocaat. De commissie stelde voor een balie-examen in te voeren. Het kabinet is van mening dat de verbeteringen die de NOvA wil doorvoeren voldoende zijn waardoor een balie-examen overbodig is. Daarnaast wil het kabinet er voor zorgen dat de permanente opleiding van advocaten, het per jaar volgen van een aantal uur aan scholing, minder vrijblijvend wordt.
- ❖ Om de integriteit inzichtelijker te maken wil de Commissie dat alle advocatenkantoren een verplichting wordt opgelegd om zich aan te sluiten bij een klachten- en geschillenregeling. Daarnaast wil zij een ombudsman advocatuur instellen. Het kabinet wijst het instellen van een ombudsman af. Het kabinet acht het wenselijk dat de NOvA jaarlijks een rapport uitbrengt over de stand van de beroepsuitoefening en geschillenbehandeling. Daarnaast dient deze geschillencommissie de bevoegdheid te krijgen zich uit te laten over declaratiegeschillen en de deken kleine en veelal administratieve overtredingen af te doen met een bestuursrechtelijke sanctie.

Het kabinet heeft in zijn visie duidelijk gemaakt dat de volgende aanbevelingen worden overgenomen. De kernwaarden van de advocatuur worden vastgelegd in de wet en er wordt een bepaling opgenomen zodat de NOvA een adviesraad kan instellen. Daarnaast wordt het repressief toezicht vervangen door preventief toezicht door de Minister van Justitie en wordt er een wettelijk verbod ingesteld op resultaatgerelateerde beloning.

Status wetsvoorstel

Middels een Koninklijke boodschap is het wetsvoorstel ter aanpassing van de Advocatenwet, de Wet op de rechtsbijstand en de Wet tarieven in burgerlijke zaken in verband met de positie van de advocatuur in de rechtsorde op 7 mei 2010 overhandigd aan de Tweede Kamer.⁵² Dit is het begin van de procedure die het wetsvoorstel doorloopt. Op dit moment ligt het wetsvoorstel bij de Tweede kamer en vindt er een schriftelijke behandeling plaats. De plenaire behandeling van het wetsvoorstel is aangemeld maar is nog niet geagendeerd.

⁵¹ Gedragsregel 10: 'Bij het verstrekken van informatie aan derden over een zaak die bij hem in behandeling is of is geweest, neemt de advocaat, behalve de belangen van de cliënt, tevens gerechtvaardigde andere belangen in acht. De advocaat verstrekt geen informatie zonder toestemming van de cliënt en vermijdt misverstand over de hoedanigheid waarin hij optreedt.'

⁵² Kamerstukken // 2009/10, 32 382, nr 1.

4.5 No cure no pay

Vertaald naar het Nederlands, in een korte omschrijving, betekent het: geen oplossing, geen betaling. De advocaat krijgt nu betaald op basis van de geleverde prestatie in plaats van via een vast uurloon.

4.5.1 Verenigde Staten vs. Nederland⁵³

In de Verenigde Staten is no-cure-no-pay een erg populair systeem bij letselschadezaken. Dit komt onder andere doordat het in de Verenigde Staten erg kostbaar is om een procedure te voeren bij de rechtbank. Daarnaast kennen ze geen gefinancierde rechtsbijstand door de overheid. De optie om zich te laten bijstaan door een niet-advocaat wordt tegengehouden doordat in veel staten de wetgeving dit verbiedt. Een groot verschil tussen het procederen in de VS en Nederland is het feit dat de VS geen veroordeling in de proceskosten aan de verliezende partij kent. Iedere partij is dus verantwoordelijk voor zijn eigen procedurekosten.

Wanneer er een schadevergoeding wordt geëist worden de kosten van de rechtsbijstand daar niet in mee genomen. Deze factoren maken het voor veel burgers bijna onmogelijk om hun personenschade te verhalen op de wederpartij. Om de rechtstoegang voor burgers toegankelijker te maken in personenschade zaken is het in alle staten toegestaan om gebruik te maken van een 'contingent fee' overeenkomst. In een dergelijke overeenkomst wordt een honorarium vastgesteld dat de cliënt verschuldigd is aan de advocaat bij een positief resultaat. Tevens financiert de advocaat de volledige procedure zolang de zaak loopt. Dit is een groot voordeel voor de burgers waarvan het budget niet toereikend is om dit grote bedrag te betalen. Vaak wordt het honorarium van de advocaat betaald middels een percentage van het bedrag aan schadevergoeding dat de cliënt ontvangt. In Nederland kunnen de minder draagkrachtigen aanspraak maken op de gefinancierde rechtsbijstand. Omdat er toch een eigen bijdrage geleverd moet worden kan dit een reden zijn om als nog geen procedure te starten.

Als de advocaat op basis van een contingent-fee overeenkomst werkt en een vast honorarium afsprekt met de cliënt, is de uitkomst en de eventuele hoogte van de schadevergoeding ook in het belang van de advocaat. Op deze manier worden de belangen van de cliënt en de advocaat gelijk gesteld wat kan leiden tot hogere schadevergoedingen.⁵⁴ Echter is uit Amerikaans onderzoek gebleken dat de advocaat op korte maar ook op lange termijn belang heeft bij een goede uitkomst voor zijn cliënt. Daarnaast biedt het voor letselschadeslachtoffers een gelijke kans ten opzichte van de verzekeraars met meer financiële middelen. In het huidige systeem in Nederland worden de advocaten betaald door de verzekeraar als onderdeel van de schade. Dit wordt betaald middels een vast uurloon zonder dat zijn werkzaamheden tot een uitkomst hoeven te leiden. De cliënt is vaak onwetend en ondeskundig waardoor deze niet kan beoordelen of de advocaat de juiste werkzaamheden verricht voor optimale belangenbehartiging.

Het invoeren van een contingent-fee-systeem zou de onafhankelijkheid en partijdigheid van de letselschade advocaat niet aan hoeven tasten. Daarnaast leidt het tot een efficiëntere manier van werken wat gunstig is voor de kwaliteit van de rechtshulp en de rechtstoegang wordt vergroot. Natuurlijk zit er ook een gevaar in dit systeem. Een advocaat kan hier misbruik van maken door te hoge percentages te vragen. In het huidige systeem kan dit ook, alleen gebeurt het dan door meer uren te declareren dan er daadwerkelijk aan de zaak is gewerkt. Hier zouden beperkingen voor gesteld moeten worden. Bijvoorbeeld het vastleggen van de keuzevrijheid voor de cliënt. De cliënt kan dan zelf kiezen voor een contingent fee of een uurtariefovereenkomst.

⁵³ L. de Vaan, 'No cure no pay' in de praktijk; de VS versus Nederland, www.njb.nl (zoek op: no cure no pay).

⁵⁴ H.O. Kerkmeester, *Contingency Fees en letselschade: een rechtseconomische analyse*, 1999.

4.5.2 Nederland

Op grond van gedragsregel 25 lid 2 is het de advocaten in Nederland verboden een overeenkomst te sluiten waarin slechts bij het behalen van een bepaald gevolg salaris in rekening wordt gebracht (no-cure-no-pay). Het declareren volgens het 'quota pars litis' beginsel is tevens verboden. Dit houdt in dat het salaris een evenredig deel zal bedragen van de waarde van het door zijn bijstand te bereiken gevolg.

Geschiedenis

De RvD in Amsterdam legde een berisping op aan de letselschadeadvocaat dhr. G. Engelgeer voor het betalen van een commissie voor het aanbrengen van zaken. Dit vormde de aanleiding voor het indienen van een klacht bij de Nederlandse Mededinging autoriteit (verder: NMa). De tuchtrechter bevestigde met deze maatregel dat het maken van tariefafspraken op basis van no-cure-no-pay of quota pars litis onverenigbaar is met een behoorlijke praktijkuitvoering. In zijn klacht beweerde hij dat Gedragsregel 25 als doel heeft om de mededinging tussen advocaten te beperken. De NMa besloot naar aanleiding van de klacht ingediend door de letselschadeadvocaat een onderzoek te starten naar het resultaatafhankelijk declareren, opgenomen in de Gedragsregels advocatuur.

De NMa bracht haar standpunt naar buiten in het document 'Punten van Overweging'. De conclusie van de NMa was: 'De in regel 25 van de Gedragsregels 1992 vervatte verboden van no-cure-no-pay en van quota pars litis moeten worden aangemerkt als een besluit van een ondernemersvereniging dat de mededinging beperkt in de zin van artikel 6 lid 1 Mededingingswet (verder: Mw) en zijn bijgevolg van rechtswege nietig.'⁵⁵ Hierdoor zijn letselschadeadvocaten niet vrij om hun declaratiemethode te kiezen. Dit is nadelig ten opzichte van andere juridische dienstverleners.

De Europese Commissie oordeelt in de EPI zaak echter anders.⁵⁶ Hierin werd geoordeeld dat een door de Europese organisatie van octrooigemachtigden vastgesteld verbod op resultaatafhankelijk declareren niet binnen het kartelverbod van artikel 101 VWEU valt. De mededinging werd niet beperkt omdat het noodzakelijk was om de onpartijdigheid van de gemachtigden zeker te stellen. Drie jaar later wordt er uitspraak gedaan door het Europees Hof van Justitie in de zaak Wouters over de Samenwerkingsverordening van de NOvA. Het Europees Hof concludeerde dat maatregelen opgesteld door de NOvA met het oog op het bevorderen van een goede praktijkuitoefening tevens buiten de werkingssfeer van artikel 101 Verdrag betreffende de werking Europese Unie vallen, ook als zij de mededinging zouden beperken. Als reactie nam de NMa nog geen twee dagen later een beslissing op de klacht van de letselschadeadvocaat. Beide uitspraken hebben ervoor gezorgd dat het uiteindelijke besluit van de NMa iets genuanceerder is geformuleerd. Gedragsregel 25 heeft als doel om de onafhankelijkheid, integriteit en partijdigheid van de advocaat te bevorderen. De NMa oordeelt dat het declareren op basis van no-cure-no-pay door advocaten niets aan deze kernwaarden af doet.⁵⁷ Daarnaast werd er aangegeven dat, indien het verbod van no-cure-no-pay zou worden opgenomen in een verordening van de NOvA, deze niet in strijd zou zijn met artikel 6 lid 1 Mw.⁵⁸

Het CvA van de NOvA besloot om een verordening op te stellen betreffende de wijze van declareren. De Algemene Raad acht het handhaven van het declareren op basis van no-cure-no-pay noodzakelijk voor de belangenbescherming van de rechtzoekende.

⁵⁵ NJB 1999, nr.5 p. 231.

⁵⁶ PbEG 1999, L 106/14.

⁵⁷ NMa, 21-02-2002, zaak 560 (Engelgeer).

⁵⁸ P. Glazener en E.H. Pijnacker Hordijk, 'No-cure-no-pay: beter ten hele gedwaald dan ten halve gekeerd', Markt & Mededinging, 2002.

Tevens zorgde de uitspraak van het NMa voor grote onzekerheid zowel binnen als buiten de advocatuur. Op 4 Juli 2002 werd Gedragsregel 25 opgenomen in de Verordening op de Praktijkuitvoering.⁵⁹

In december 2004 werd er een motie in gediend door Tweede Kamerlid de heer Weekers (VVD).⁶⁰ Uit onderzoek is gebleken dat een experiment met no-cure-no-pay in het belang is van de slachtoffers van letselschade en dat slachtoffers reden zien om uit te wijken naar andere belangenbehartigers dan advocaten. Wat beperking van de toegang tot het recht tot gevolg heeft. De NOvA besloot in maart 2004 om een wijziging op de Verordening op de Praktijkuitvoering in te voeren om dit experiment mogelijk te maken. De minister van Justitie was een groot tegenstander van dit experiment en besloot de wijzigingsverordening voor te dragen voor vernietiging door de Kroon omdat deze in strijd zou zijn met het algemeen belang. De verordening is uiteindelijk een jaar later bij Koninklijk Besluit vernietigd.⁶¹

Hierbij werden als argumenten aangedragen dat het krijgen van een eigen belang van de advocaat inbreuk maakt op zijn onafhankelijkheid en rechtszoekende risicoloos kunnen procederen waardoor een afweging van proceskansen achterwege blijft.⁶² Daarnaast vreest de politiek ook voor een toenemende claimcultuur onder andere wanneer er op basis van no-cure-no-pay gedeclareerd mag worden.⁶³ In een claimcultuur bestaat er een enorm aantal aan schadeclaims. Men spreekt elkaar vaker en voor een hoger bedrag voor schadevergoedingen aan. In de Verenigde Staten heeft het no-cure-no-pay beginsel in belangrijke mate bijgedragen aan de excessieve claimcultuur. De hoge beloningen bij succes leiden tot grote inspanningen bij het werven van zaken.⁶⁴ Een bekend gevolg zijn de 'ambulance chasers'. Advocaten die letterlijk een ziekenwagen volgen om op deze manier cliënten te werven. Uit de kabinetspunten in paragraaf 4.2 is naar voren gekomen dat no-cure-no-pay geen steun verdient.

Toekomst

Ondanks alle voor- en nadelen, bezwaren, uitspraken van verschillende instanties en de Verordening op de Praktijkvoering en Kamervragen is het onderwerp opnieuw actief in de politiek. Een Kamermeerderheid van de PvdA en de VVD wil een experiment invoeren betreffende het no-cure-no-pay beginsel. VVD-lid Ard Steur vindt het van belang dat alle middelen onderzocht dienen te worden die een bijdrage kunnen leveren aan betaalbare rechtsbijstand.⁶⁵ Staatssecretaris Teeven is een voorstander van het experiment.⁶⁶

In de brief van de staatssecretaris aan de voorzitter van de Tweede Kamer geeft hij aan dat Amerikaanse toestanden worden voorkomen. Daarvoor zijn de verschillen tussen Nederland en de Verenigde Staten te groot. Ook de NOvA is van mening dat de toegang tot het recht op deze manier wordt vergroot voor de minder draagkrachtigen. Een dergelijke wijzigingsverordening van de Verordening op de Praktijkuitvoering is behandeld in het College maar is nog niet vastgesteld. In juni dit jaar wordt een aangepaste versie van de wijzigingsverordening gepresenteerd. Zoals het er nu uit ziet zal het experiment in januari 2014 van start gaan.

⁵⁹ Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning), *Stcrt.* 2002, 125.

⁶⁰ Kamerstukken // 2004/05, 29 800 VI, nr. 69.

⁶¹ Vernietigingsbesluit van 9 maart 2005, *Stb.* 2005, 123.

⁶² Kamerstukken // 2004/05, 29 800 VI, nr. 114.

⁶³ Kamerstukken // 1998/99, 26 630, nr. 1.

⁶⁴ Kamerstukken // 2004/05, 29 800, nr. 94.

⁶⁵ Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 61.

⁶⁶ Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 62.

In dit hoofdstuk wordt verder in gegaan op de Europese wetgeving omtrent de Gedragsregels in de advocatuur. In welke mate komen deze overeen en in hoeverre verschillen deze van elkaar? Hierin wordt de positie van de advocaat en het resultaatgerelateerd declareren vergeleken met de in Nederland geldende wetgeving. Hiervoor zal voornamelijk gebruik gemaakt worden van het onderzoek 'Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten'. Dit onderzoek is gedaan in opdracht van het Wetenschappelijke Onderzoeks- en Documentatiecentrum van het ministerie van justitie.⁶⁷

5.1 Gedragscode voor Europese advocaten

In 2006 is op de plenaire vergadering van de Commission Consultative des Barreaux de la Communauté Européenne (verder: CCBE) de Gedragscode voor Europese advocaten vastgesteld. Het CCBE bestaat uit beroepsorganisaties van advocaten. Volgens deze verordening strekt de taak van de advocaat verder dan het eenvoudigweg uitvoeren van zijn opdracht. De advocaat heeft een essentiële rol in de rechtsbedeling en als belangenbehartiger van de cliënt. De taak van de advocaat wordt erkend noodzakelijk te zijn voor het functioneren van elke samenleving. Deze Gedragsregels beogen daarin een leidraad te geven. Het verzuim van de advocaat om deze regels na te leven kan leiden tot disciplinaire maatregelen. Voorheen bestonden er twee stelsels van Gedragsregels⁶⁸. Hieruit is de Gedragscode gevormd als een uniform stelsel van Gedragsregels voor grensoverschrijdende activiteiten van een advocaat. Onder grensoverschrijdende activiteiten verstaat de Gedragscode het volgende:

- ❖ Alle professionele contacten met advocaten uit andere lidstaten en
- ❖ De professionele activiteiten van de advocaat in een andere lidstaat, ook al begeeft men zich daar niet heen.

Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat ondanks de toepasselijkheid van de Gedragscode, de advocaat in beginsel altijd onderworpen blijft aan de Gedragsregels van zijn eigen balie. Mits deze in overeenstemming zijn met de gedragscode.

Zoals in het voorgaande hoofdstuk is opgenomen staan in de Verordening op de Praktijkvoering de verboden van de declaratiemethodes quota litis en no-cure-no-pay. In de Gedragscode zijn gelijksoortige bepalingen opgenomen voor Europese advocaten. In artikel 3.3 staat beschreven dat een advocaat zijn honorarium niet mag vaststellen op basis van een quota litis. Het declareren op basis van no-cure-no-pay is in strijd met een behoorlijke rechtspleging omdat het aanzet tot speculatieve procesvoering en vatbaar is voor misbruik.

Daarnaast is het gezien artikel 3.6 een advocaat verboden om zijn honorarium te delen met iemand die geen advocaat is, tenzij het een persoon betreft die ook is onderworpen aan de beroeps- en gedragsregels. Tevens staat in artikel 5.4.2 beschreven dat het niet de bedoeling is dat een advocaat betaald krijgt of een ander betaalt voor het doorverwijzen van een cliënt. Dit zou de vrije keuze van een advocaat aantasten. In sommige lidstaten is het wel toegestaan om een vergoeding hiervoor te ontvangen wanneer de cliënt daar belang bij heeft. Welke landen dit zijn wordt verder niet over uitgewijd.

⁶⁷ M. Faure *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten*, WODC, 6 december 2006.

⁶⁸ Richtlijn 98/5/EG (*PbEG* 1998, L 77/36) jo. Richtlijn 77/249/EEG van de Raad van 22 maart 1977 (*PbEG*, L 78/17).

De Gedragsregels die zijn opgesteld voor de Europese advocaten komen daarin voor een groot deel overeen met de Gedragsregels die in Nederland gelden voor advocaten.

5.2 Nederland vs. de lidstaten

De positie van de advocaat is niet in elke lidstaat hetzelfde. Ook de regels omtrent het resultaatgerelateerd declareren komen niet in alle landen overeen. België, Duitsland en Engeland worden op dit gebied vergeleken met Nederland.

*België*⁶⁹

De Advocatenwet in Nederland kan vergeleken worden met deel drie van het Gerechtelijk Wetboek (verder: GW) in België. Hierin staan onder meer de bepalingen over de rechtshulpverlenende functie van advocaten.

Ook in België is het privilege van verplichte procesvertegenwoordiging toegekend aan de advocaten. De advocaten zijn tevens verenigd in een Orde van Advocaten. De gemeenschappelijke belangen worden door de Orde van Vlaamse balies en de 'Ordre des barreaux francophones et germanophones' vertegenwoordigd. Deze ordes zijn belast met het tuchtrechtelijke toezicht en beide kunnen bindende verordeningen opstellen. Opvallend is dat er voor de advocaten een ministerieplicht geldt. Het kan dus voorkomen dat een advocaat een rechter of openbaar ministerie moet vervangen. In het 'Reglement betreffende het statuut van de advocaat' heeft de Orde van Vlaamse Balies bepaald dat een advocaat zijn beroep steeds als zelfstandige uitoefent, met uitsluiting van iedere band van ondergeschiktheid. Dit betekent dat een advocaat zijn werkzaamheden nooit onder het gezag van een andere advocaat of een niet-advocaat uitoefent.

In het 'Reglement betreffende het statuut van de advocaat' heeft de Orde van Vlaamse Balies bepaald dat een advocaat zijn beroep steeds als zelfstandige uitoefent, met uitsluiting van iedere band van ondergeschiktheid. Dit betekent dat een advocaat zijn werkzaamheden nooit onder het gezag van een andere advocaat of een niet-advocaat uitoefent.

Een onderdeel van de rechten en plichten waaraan een advocaat in België moet voldoen is vastgelegd in artikel 446ter GW. Hij wordt geacht een naar bescheidenheid op te stellen ereloon te hanteren. De Orde kan het ereloon verminderen indien deze niet met billijke gematigdheid is vastgesteld. Daarnaast is het niet toegestaan om vooraf te afspraken maken over het verschuldigde bedrag welke afhankelijk is van de uitslag van de zaak. Andere juridische dienstverleners worden niet beperkt door een dergelijke regeling. In artikel 1017 GW is opgenomen dat tenzij bijzondere wetten anders bepalen, de verliezende partij wordt veroordeeld in de proceskosten. In artikel 1018 GW staat dat de proceskosten onder andere bestaan uit:

- ❖ de griffie- en registratiekosten
- ❖ uitgifte van het vonnis
- ❖ getuigen- en deskundigengeld
- ❖ verblijfskosten onder bepaalde voorwaarden

*Duitsland*⁷⁰

In Duitsland zijn de rechten en plichten voor de advocaten vastgelegd in de Bundesrechtsanwaltsordnung (verder: BRAO). De advocaat wordt gezien als een onafhankelijk orgaan en vertegenwoordiger van zijn cliënten binnen het rechtssysteem. In Nederland staan de normen die nageleefd dienen te worden door een advocaat vermeld in artikel 46 Adv.w. Een soortgelijke bepaling is opgenomen in artikel 43 BRAO.

⁶⁹ M. Faure *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten*, WODC, 6 december 2006 p. 43-45.

⁷⁰ M. Faure *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten*, WODC, 6 december 2006 p. 52-54.

Hierin staat dat de advocaat zich ook buiten zijn ambt als advocaat zich dient te gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. Hij dient geen tegenstrijdige belangen te vertegenwoordigen, heeft een geheimhoudingsplicht en kan een zaak onder bepaalde omstandigheden weigeren. Naast België geldt er ook in Duitsland een ministerieplicht.

Alle advocaten zijn verplicht aangesloten bij een van de 27 Rechtsanwaltskammern. Het Bundesrechtsanwaltskammer kan vergeleken worden met de NOvA. Dit is een overkoepelend orgaan dat belangenbehartiging van advocaten als doel heeft. Daarnaast kunnen advocaten zich aansluiten bij het AnwaltVerein. Een lidmaatschap is echter niet verplicht om als advocaat werkzaam te kunnen zijn. Het toezicht op de tuchtrechtspraak is de verantwoordelijkheid van het 'Anwaltsgericht', 'Anwaltsgerichtshof' en 'Bundesgerichtshof' in advocatenzaken.

De regels betreffende de beloning voor advocaten staan geregeld in artikel 49 BRAO. Het honorarium voor de Duitse advocaten wordt bepaald in overeenstemming met het 'Rechtsanwaltsvergütungsgesetz' (verder: RVG). Hierin staan de vergoedingen voor advocaten in beschreven en is er een minimumgrens aangegeven. Als alternatief is het ook mogelijk om naast de vastgelegde vergoedingen in de RVG, tariefafspraken te maken. Als er voor wordt gekozen om op basis van tariefafspraken te werken, dienen daarbij wel de BRAO en de RVG in acht te worden genomen. Een tariefafpraak tussen een advocaat en cliënt mag nooit onder de minimumgrens liggen. Voor een eventuele hogere vergoeding dient deze schriftelijk te worden vastgelegd, op grond van artikel 4 lid 1 RVG.

In bijzondere strafzaken of zaken op het gebied van sociale wetgeving kan het RVG op basis van de waarde van de eis een minimum- en maximumgrens voor het honorarium bepalen. Met het bepalen van de waarde van de eis wordt onder andere rekening gehouden met de omvang, moeilijkheidsgraad en de financiële situatie van de cliënt.⁷¹ De hoogte van het honorarium is vastgelegd in bijlage twee van de RVG. Daarnaast verbiedt artikel 49 lid 2 advocaten om afspraken te maken op basis van no-cure-no-pay of quota pars litis. Ook in Duitsland is de overheid van mening dat een dergelijk verbod nodig is om de onafhankelijkheid te waarborgen en belangenverstrengeling te voorkomen.

Engeland en Wales⁷²

Opvallend is dat in Engeland en Wales geen sprake is van een eenduidige advocaat. Er wordt gebruik gemaakt van twee juridische beroepsgroepen, de solicitors en de barristers. De solicitors kunnen vergeleken worden met de Nederlandse advocaat. Sinds 1999 mogen zowel de barristers als de solicitors procederen voor de High Court, Crown Court en Court of Appeal. Regels omtrent de rechten en plichten van de barristers zijn opgenomen in de Code of Conduct. Hierin staat ondermeer opgenomen dat een advocaat zich ook buiten zijn ambt dient te gedragen als een goede advocaat. Voor de solicitors ligt dit vast in The Professional Conduct of Solicitors. Zij zijn tevens de officieren van het gerechtshoven en zijn verantwoordelijk voor de eerlijke behandeling van zaken door de gerechten. De Supreme Court en Solicitors' Disciplinary Tribunal houden hier tuchtrechtelijk toezicht op. Klachten over solicitors kunnen bij de Law Society worden ingediend. Voor de barristers worden de klachten behandeld door de Bar Standards Board.

Vanaf 1275 was het in Engeland en Wales verboden om afspraken te maken op basis van contingency fees. In de jaren tachtig koos de regering er voor om de mededinging niet langer te beperken maar te stimuleren door middel van deregulering. Alle beperkingen werden opgeheven, met uitzondering van de bepalingen die het algemeen belang dienden. Op grond van artikel 58 van het Courts and Legal Services Act 1990 is het nu mogelijk om te werken op basis van een conditional fee agreement.

⁷¹ 'Gerechtelijke stappen', <https://e-justice.europa.eu>, (zoek op: *procedurekosten*).

⁷² M. Faure *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten*, WODC, 6 december 2006 p. 57-60.

Dit is een voorwaardelijke overeenkomst waarin alleen de kosten of een deel daarvan betaald hoeft te worden onder de in overeenkomst afgesproken omstandigheden. Tevens kan er afgesproken worden dat bij het winnen van een zaak bovenop het verschuldigde bedrag een succes fee toe komt aan de advocaat.

In artikel 58A worden de straf- en familiezaken uitgezonderd. Voor de vormvoorschriften dient het Conditional Fee Agreements Order 1995 geraadpleegd te worden.

In december 2004 schreef de heer Sir David Clementi een rapport over het professionaliseren van het toezicht op de juridische beroepsgroepen in Engeland en Wales.⁷³ Eerder uitte ook de Britse variant van de NMa zijn ontevredenheid over het systeem van de advocatuur. Dit had te maken met de volgende punten:⁷⁴

- ❖ Het functionele aspect betreffende het plaatsen van de representatieve en toezichthoudende taak bij één organisatie.
- ❖ De klachtenprocedure bleek erg traag en inefficiënt. Dit schetste het beeld bij de burgers dat advocaten elkaar de hand boven het hoofd hielden.
- ❖ De grootste reden was het feit dat er geen marktwerking bestond in de advocatuur. De prijzen lagen te hoog en de keuze voor de rechtzoekende was te beperkt.

Deze twee elementen vormden de aanleiding voor het opstellen van de Legal Services Act (verder: LSA) in 2007. De representatieve en toezichthoudende taken werden gescheiden. Daarnaast werd er als toezichthouder voor alle acht juridische beroepen de Legal Services Board (verder: LSB) opgericht. De LSB houdt toezicht op alle eerstelijns toezichthouders van de verschillende juridische beroepsgroepen. Hierbij is het van belang dat deze toezichthouders de toezichttaken strikt gescheiden houden van hun representatieve taken. Daarnaast worden de eerstelijns toezichthouders geleerd om minder op de regels te focussen en meer resultaatgericht te denken.

5.3 Regulering van de juridische markt

In 2008 heeft Barbara Baarsma in samenwerking met Flóra Felső en Kieja Janssen onderzoek gedaan naar de regulering van juridische beroepen en toegang tot het recht in twaalf Europese Landen.⁷⁵ De rechtszekerheid wordt in alle landen voldoende beschermd. Echter is er wel een groot verschil in reguleringsniveaus. Daarnaast verschilt het aantal advocaten per inwoner in de onderzochte landen enorm. In landen met een lagere reguleringsindex is het aantal advocaten, mede door concurrentie van andere juridische dienstverleners, lager. Dit zijn landen zoals Finland, Engeland/Wales en Nederland. In Finland wordt eerstelijns rechtspraak volledig vrijgelaten qua regulering. De landen Duitsland, Spanje en Italië met meer regelgeving betreffende de advocatuur zorgen niet per definitie voor een betere toegang tot het recht. Er kan niet aangetoond worden dat advocaten die werkzaam zijn in een land met een hoge reguleringsindex betere kwaliteit werk afleveren dan een gecertificeerde procesjurist (niet-advocaat). Echter is het inhuren van een advocaat ten opzichte van een procesjurist vele malen duurder. Het dereguleren van de advocatuur door procesjuristen toe te laten tot het procesmonopolie heeft lagere prijzen tot gevolg. Hierdoor wordt de keuzemogelijkheid van de rechtzoekende verbreed en wordt de toegang tot het recht vergroot.

⁷³ Sir David Clementie, *Review of the regulatory framework for Legal services in England and Wales*, december 2004.

⁷⁴ A.W.H. van Leeuwen, *Het bestaande is geen alternatief*, Nederlandse school voor openbaar bestuur, maart 2010.

⁷⁵ B. Baarsma, F. Felső, K. Janssen, *Regulering van juridische beroepen en toegang tot het recht*, Amsterdam mei 2008.

JuristenNetwerk is een nieuw initiatief dat is opgezet door XS2Justice in samenwerking met ZRZ Services B.V. JuristenNetwerk is tevens via de Stichting Achmea Rechtsbijstand (verder: SAR) gekoppeld aan alle labels van de verzekeraar Achmea. Onlangs heeft deze stichting het platform 'Zelfrechtzaam' opgericht. Wat biedt JuristenNetwerk de rechtzoekende?

- ❖ gratis eerstelijns advies
- ❖ vaste prijs voor verdere behandeling
- ❖ productlijn gericht op een oplossing
- ❖ kosten reductie

6.1 Omschrijving

Veel Nederlanders moeten bezuinigen door de crisis, ook op verzekeringen. Uit onderzoek van de SAR is gebleken dat veel mensen besluiten om de rechtsbijstandverzekering op te zeggen. Dit platform is in het leven geroepen om de klantwaarde te verhogen, bestaande klanten te behouden en nieuwe klanten te werven. De SAR is onafhankelijk uitvoerder van de rechtsbijstandverzekeringen van Centraal Beheer Achmea, Interpolis, FBTO en Avéro Achmea. Op de website kan men onder andere terecht voor antwoorden op veelgestelde vragen en voorbeelden uit de dagelijkse praktijk.⁷⁶ Wanneer een rechtzoekende niet de juiste oplossing heeft kunnen vinden op de site of liever contact heeft met een jurist, bestaan er twee opties. Als de rechtzoekende verzekerd is kunnen zij per post, email of telefonisch contact op nemen met de afdeling Intake&Advies. Is een rechtzoekende niet verzekerd voor rechtsbijstand of betreft het een niet gedekte zaak, dan komt men via de knop 'Help mij verder' terecht bij de website van JuristenNetwerk.

De juridische dienstverlening is bestemd voor bestaande klanten van de SAR met een rechtsbijstandverzekering die daarop geen aanspraak kunnen maken omdat de betreffende zaak niet gedekt is, klanten zonder rechtsbijstandverzekering en potentiële klanten. Het callcenter van de SAR wordt per jaar ongeveer een miljoen keer telefonisch benaderd. Van het aantal schademeldingen zijn er per jaar meer dan 25.000 niet gedekt. Deze kunnen nu doorgestuurd worden naar JuristenNetwerk voor gratis telefonisch advies en betaalbare hulp.

6.2 Werkwijze

Als een rechtzoekende op de website van JuristenNetwerk terecht komt verloopt de procedure als volgt. De eerste stap die wordt genomen is het invullen van de rechtsvraag. In een klein tekstvak van maximaal 2000 tekens dient de vraag ingevuld te worden. Door middel van woordherkenning vult het systeem automatisch het juiste rechtsgebied in. Wordt er een verkeerd rechtsgebied aangevinkt dan neemt de desbetreffende jurist contact op met de backoffice van XS2justice. In dat geval wordt er contact op genomen met de klant.

Vervolgens kan de rechtzoekende een vrije keuze maken in de lijst van juristen die gespecialiseerd zijn op het specifieke rechtsgebied dat in de vorige stap is geselecteerd. In deze lijst kunnen zij tevens zien in welke plaats de zelfstandig opererende jurist actief is, de beoordeling die is gegeven door andere klanten en een stukje algemene informatie over de jurist zelf. Op deze manier kan de rechtzoekende de jurist van zijn voorkeur kiezen.

⁷⁶'Achmea Rechtsbijstand', <http://zelfrechtzaam.achmearechtsbijstand.nl>

Wanneer een jurist is gekozen kan aangegeven worden in welk van de vier tijdvakken de rechtzoekende graag terug gebeld wil worden. Dit eerste lijnsadvies van een kwartier waarbij de vraag wordt beantwoord, is gratis.

Daarbij wordt de klant, indien aan de orde, gewezen op de mogelijkheden om de dienstverlening betaald voort te zetten. De klant kan dan kiezen uit de volgende opties.

- ❖ Het beoordelen van de haalbaarheid van de zaak. Hierin worden de stukken bestudeerd. Indien mogelijk wordt er contact opgenomen met de wederpartij om kansen voor een eventuele schikking in te schatten en het bespreken van een vervolg gesprek. De kosten hiervoor zijn 175 euro.
- ❖ De tweede optie is de zaak oplossen zonder te procederen. Hierbij wordt er een minnelijke regeling getroffen en vastgelegd. Voor deze optie staat een werktijd van maximaal zes uur. Dreigt de zaak meer tijd nodig te hebben wordt de klant hier van op de hoogte gesteld. De kosten hiervoor zijn 600 euro.
- ❖ De laatste optie is het voeren van een procedure in eerste aanleg door een jurist. Hiervoor heeft de jurist acht uur de tijd. Bij een dreigende overschrijding wordt de klant opnieuw ingelicht. Deze optie is alleen mogelijk wanneer optie één hier aan vooraf is gegaan. De kosten hiervoor zijn 750 euro.
- ❖ Wanneer een procedure vanwege het procesmonopolie niet door een jurist gevoerd mag worden, wordt de zaak uitbesteedt aan een externe advocaat. De aanbesteding wordt dan voorgelegd aan minimaal vijf advocatenkantoren waarbij in overleg met de klant een keuze wordt gemaakt uit de offertes. De kosten zijn afhankelijk van de inschatting van de advocaat. Het merendeel van de offertes zijn op basis van vastgestelde tarieven omdat de klant vrijwel altijd kiest voor controle over de kosten in plaats van een uurtarief.
- ❖ Tenslotte worden zaken die te complex zijn voor de eerste drie opties apart behandeld. Er wordt dan een offerte op maat gemaakt. De voorkeur gaat uit naar vastgestelde tarieven met een maximaal aantal uren. Op deze manier is het kostenpatroon vooraf bekend bij de klant. Daarnaast wordt er altijd primair gestreefd naar een buitengerechtelijke oplossing. Ook bij deze optie wordt bij een dreigende overschrijding overleg gepleegd met de klant.

Als er meerwerk nodig is voor het behandelen van de zaak kan de klant kiezen voor een vastgesteld tarief of een uurtarief met een indicatie van het verwacht aantal uren.

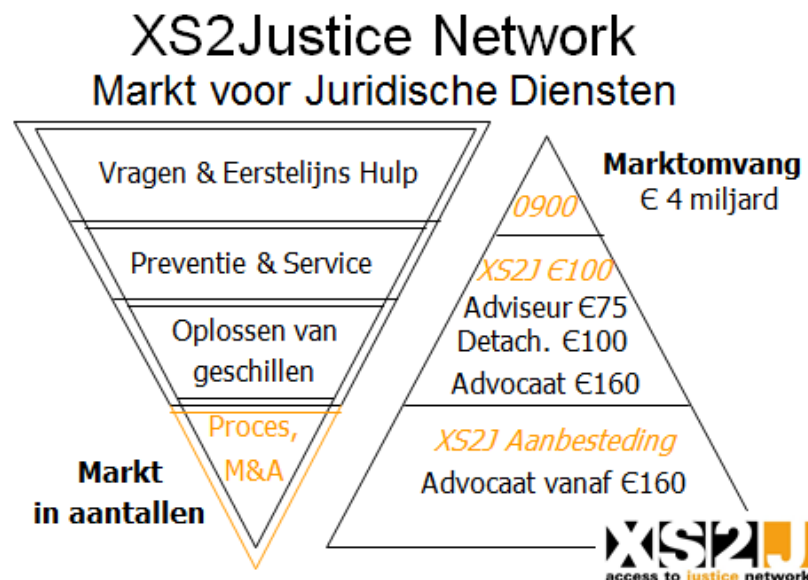
Om de kwaliteit van de juridische dienstverlening te garanderen worden er eisen gesteld aan de aangesloten juristen. Zij dienen minimaal vijf jaar werkervaring te beschikken en lid te zijn van de Nederlandse Vereniging Rechtskundige Adviseurs (verder: NVRA). Daarnaast beoordelen alle klanten die via JuristenNetwerk door een aangesloten jurist een zaak hebben laten behandelen, de behandeling via een klanttevredenheidsmeting. Ook JuristenNetwerk zelf houdt scherp toezicht op de voortgang van de zaak en de afspraken tussen de klant en de jurist.

6.3 Wat maakt JuristenNetwerk uniek?

Er zijn diverse partijen in de markt die zich richten op het betaalbaar en toegankelijk maken van juridische hulp. Het intypen van 'gratis juridisch advies' op Google levert bijna 280.000 hits op.⁷⁷ Bijna alle partijen die dit aanbieden werken met juristen in loondienst waardoor het beantwoorden van vragen de aanbieder geld kost. Dat moet worden goed gemaakt via verdiensten op betaald werk dat voortvloeit uit het beantwoorden van de vraag. Bijna alle aanbieders doen het werk vervolgens op basis van 'uurtje factuurtje', waardoor de aanbieder geen belang heeft bij het snel oplossen van een geschil of efficiënt werken.

⁷⁷ 'Gratis juridisch advies', www.google.nl, (zoek op: gratis juridisch advies).

JuristenNetwerk werkt op basis van een analyse van de markt zoals hieronder in kaart is gebracht. Hieruit blijkt dat klanten in principe niet bereid zijn te betalen voor juridisch advies aan de telefoon. Voor het opbouwen van dossiers en oplossen van geschillen is de klant bereid gemiddeld 100 euro per uur te betalen maar bij voorkeur wil de klant vooraf weten wat het kost om zijn geschil op te lossen. Wanneer het niet lukt om een geschil buitengerechtelijk op te lossen wil de klant dat zijn dossier goed is opgebouwd. Vervolgens heeft de klant een nieuw beslismoment om te kijken of hij een procedure wil opstarten. Ook hier geeft de klant de voorkeur aan controle over de kosten vooraf via een vastgesteld tarief, zodat het een investeringsbeslissing is.

De organisatie van JuristenNetwerk is opgebouwd om te voorzien in deze klantbehoefte. Door te werken met een netwerk van zelfstandige juristen kunnen onbeperkt vragen telefonisch worden beantwoord zonder dat het kosten oplevert voor de klant of de aanbieder. Een vraag van een klant is immers een kans op betaald werk voor de zelfstandige jurist die de tijd die hij er in stopt als acquisitie ziet. Wanneer de klant na beantwoording van de vraag behoefte heeft aan concrete hulp werken de juristen op basis van vastgestelde tarieven conform de productlijn die JuristenNetwerk heeft gemaakt. Dat leidt in negen van de tien gevallen tot een buitengerechtelijke oplossing, waarbij de juristen een belang hebben om zo efficiënt mogelijk te werken. De kern van de dienstverlening van JuristenNetwerk is dan ook het oplossen van geschillen en het opbouwen van dossiers vanuit de klant. Dit wordt ook wel de hybride dienstverlening genoemd omdat het in feite een vorm van mediation is gecombineerd met het opbouwen van een dossier voor de klant. Er zijn ons geen andere aanbieders bekend die een vergelijkbare dienstverlening in de markt aanbieden met landelijke dekking en voor alle rechtsgebieden.

Wat JuristenNetwerk verder uniek maakt is het aanbesteden van dossiers aan advocatenkantoren als de poging tot het buitengerechtelijk oplossen van een geschil niet gelukt is. In de aanbesteding is het zo dat hoe beter het dossier is opgebouwd, des te lager de biedingen van de advocatenkantoren zijn. Ook is te zien dat de laagste offerte op basis van een vastgesteld tarief van de meest geschikte advocaat komt. De prijs van juridische dienstverlening is immers opgebouwd uit uren maal tarief. Doordat de meest geschikte advocaat minder tijd nodig heeft om de zaak voor de rechter te brengen, gaat de factor uren en daarmee het vastgestelde tarief naar beneden terwijl de kwaliteit van behandeling en de winstkansen voor de klant toenemen. In feite creëert JuristenNetwerk volledige marktwerking en transparantie op dossierniveau voor de klant in een aanbesteding.

In deze afstudeerscriptie staat de volgende vraag centraal:

Op welke manier vormt Gedragsregel 2 lid 2 een belemmering voor advocaten om als subcontractor deel te nemen aan initiatieven zoals JuristenNetwerk, kijkend naar de wet- en regelgeving op Nederlands en op Europees niveau en wat zijn de mogelijkheden om deze belemmeringen te ontwijken?

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies beschreven en antwoord gegeven op de zes deelvragen en de centrale vraag. Tevens worden er aanbevelingen gedaan aan XS2Justice hoe zij om kunnen gaan met Gedragsregel 2 lid 2 met betrekking tot JuristenNetwerk. Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de huidige situatie betreffende de wet- en regelgeving van mei 2013.

7.1 Wat is het juridische kader van het advocatentuchtrecht?

In hoofdstuk twee is onderzocht wat het juridische kader is van het advocatentuchtrecht. Het tuchtrecht behoort tot het publiekrecht en geeft de overheid de mogelijkheid om advocaten aan te spreken op hun gedrag. Het is bedoeld om de kwaliteit van de beroepsuitoefening, het werken als advocaat te bevorderen en daarnaast de belangen van de cliënten te beschermen. De NOvA is belast met deze publieke taak. Alle advocaten in Nederland worden ingeschreven op het tableau als ze voldoen aan de voorwaarden die de Advocatenwet daaraan stelt. De NOvA wordt bestuurd door de Algemene Raad en voorgezeten door een landelijk deken. De lokale orden beschikken over een RvT met een lokale deken als voorzitter en worden bijgestaan door een aantal commissies. Tenslotte beschikt de NOvA over een advocatenparlement, het CvA.

De wet- en regelgeving betreffende het tuchtrecht is vastgelegd in de Advocatenwet en de Gedragsregels advocatuur. In artikel 46 Adv.w staan de normen geformuleerd die de advocaat moet naleven. Daarnaast dient de advocaat bij elk handelen de vijf kernwaarden in acht te nemen. Onafhankelijkheid, deskundigheid, vertrouwelijkheid, integriteit en partijdigheid zijn de maatstaven voor het meten van behoorlijk gedrag. Ook in privésituaties dient de advocaat een afweging te maken of zijn handelswijze het vertrouwen in de advocatuur zou kunnen schaden. Wanneer een cliënt een conflict heeft met een advocaat worden er verschillende stappen doorlopen met als hoogste instantie het Hof. De tuchtrechter kan daarbij verschillende maatregelen opleggen. De lichtste maatregel is een waarschuwing, vervolgens een berisping, schorsing en de zwaarste maatregel is de advocaat schrappen van het tableau.

7.2 Wat houdt Gedragsregel 2 lid 2 in en wat is de reikwijdte van deze regel?

In hoofdstuk drie is Gedragsregel 2 lid 2 uitvoerig besproken.

De definitie van Gedragsregel 2 lid 2 luidt als volgt:

'Het is de advocaat niet geoorloofd een beloning of provisie toe te kunnen of te ontvangen voor het aanbrengen van opdrachten.'

Uit een praktijkinterview onder acht advocaten verspreid door heel Nederland kwam het volgende naar voren. Advocaten zijn slechts zijdelings of via JuristenNetwerk voor het eerst in aanraking gekomen met Gedragsregel 2 lid 2. Deze regel wordt voor zo ver de advocaten daar zicht op hebben in voldoende mate nageleefd en gehandhaafd.

Zij ervaren dat deze regel hen beperkt in innovatie en in de dagelijkse praktijkvoering. De Gedragsregels zijn in hun beleving dan ook toe aan een revisie. Voornamelijk Gedragsregel 2 lid 2 wordt als een verouderde maatregel ervaren.

JuristenNetwerk wordt gezien als een positief nieuw initiatief waarin alle advocaten graag willen participeren. Echter ervaren de advocaten de huidige Gedragsregel 2 lid 2 als een belemmering om deel te nemen. Voor niet-advocaten daarentegen is er geen beperking omdat zij niet gebonden zijn aan de regels van de advocatuur. Daarnaast wordt door de verhoging van de procesgrens van 5000 naar 25000 euro en de komst van hbo-juristen de concurrentiestrijd steeds groter. Om de concurrentiestrijd aan te gaan en toch omzet te kunnen blijven genereren dient de advocaat zijn praktijkvoering aan te passen. Echter is er gezien de huidige wet- en regelgeving onvoldoende ruimte voor innovatieve en ondernemende advocaten. Juist nu de juridische markt de laatste tien tot vijftien jaar grote ontwikkelingen heeft doorgemaakt.

7.3 Wat zijn de maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van juridische dienstverlening?

In hoofdstuk vier is er uitgebreid aandacht besteedt aan de maatschappelijke ontwikkelingen. Naast de verhoogde competentiegrens is het sinds 1997 de advocaat geoorloofd om in loondienst te werken. Dit mogelijk gemaakt door het opstellen van de 'Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking'. Ondanks deze veranderingen blijft het bestaan van het procesmonopolie een discussie en een afweging van de voor- en nadelen. Onlangs heeft Staatsecretaris Teeven aangegeven nog meer te gaan bezuinigen op de gefinancierde rechtsbijstand. Dit houdt in dat het voor advocaten nog onaantrekkelijker wordt om op basis van een toevoeging te werken. Daarnaast wordt de drempel tot het recht weer verhoogd, waardoor rechtzoekenden moeilijk of zelfs niet over de middelen beschikken om hun recht te halen.

Tevens is naar aanleiding van een motie door een Tweede Kamerlid een wetsvoorstel tot wijziging van de Advocatenwet ingediend. Een onderwerp dat de gemoederen al jaren bezig houdt in Nederland is het no-cure-no-pay systeem. Ondanks de populariteit in de Verenigde Staten blijken de meningen van politiek Nederland erg verdeeld. Op dit moment is het declareren op basis van no-cure-no-pay verboden volgens de Verordening op de Praktijkuitvoering. Onlangs is het onderwerp opnieuw actueel geworden in de politiek en wordt er gediscussieerd over een mogelijk experiment.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat er zeker maatschappelijke ontwikkelingen plaatsvinden en de markt voor juridische dienstverlening volop in ontwikkeling is. Echter is er op dit moment geen ruimte voor advocaten om te participeren in nieuwe initiatieven, omdat ze worden tegen gehouden door wet- en regelgeving die is opgesteld in de tijd dat deze ontwikkelingen er nog niet waren. Het is daarom noodzakelijk dat de wet- en regelgeving met deze ontwikkelingen mee gaat en daar waar nodig word aangepast.

7.4 Kent de Europese Unie een soortgelijke gedragsregel en wat houdt deze in?

In hoofdstuk vijf wordt er aandacht besteed aan de wet- en regelgeving op Europees niveau. Ook op Europees niveau is in de Gedragscode opgenomen dat het declareren op basis van pactum quota litis en no-cure-no-pay niet is toegestaan. Dit is in strijd met een behoorlijke rechtspleging omdat het aanzet tot speculatieve procesvoering en vatbaar is voor misbruik.

De landen België, Duitsland en Engeland/Wales zijn op het gebied van wet- en regelgeving betreffende de advocatuur vergeleken met Nederland.

Hieruit blijkt dat de wijze waarop België de wet- en regelgeving heeft ingericht grotendeels overeenkomt met Nederland. In Duitsland wordt er juist meer gereguleerd. Zo is er een minimum en maximum grens gesteld aan de beloning voor de advocaat. In Engeland/Wales hanteren ze een geheel ander systeem dan in Nederland. Hier is geen sprake van een eenduidige advocaat maar wordt er gebruik gemaakt van twee juridische beroepsgroepen, de solicitors en de barristers, beide met bijbehorende bevoegdheden. Opmerkelijk is dat het sinds 1990 mogelijk om te werken op basis van een conditional fee agreement, oftewel een voorwaardelijke overeenkomst. Om de marktwerking in de advocatuur en de transparantie te bevorderen werd in 2007 doormiddel van de LSA de toezichthoudende en representatieve taken gescheiden.

Daarnaast is gebleken dat het reguleringsniveau van twaalf Europese landen enorm verschilt. Opvallend is dat een hoog of laag reguleringsniveau geen invloed heeft op het waarborgen van de rechtszekerheid binnen een land. Dit betekent dat de regels die zijn opgesteld geen invloed hebben op de toegang tot het recht. Hierbij zou dereguleren op de door professor Baarsma aangegeven wijze de goede optie kunnen zijn om de toegang tot het recht laagdrempelig te maken voor rechtzoekenden.

7.5 Wat is er uniek aan JuristenNetwerk?

JuristenNetwerk maakt gebruik van een netwerk aan zelfstandige juristen. De vraag van een klant is een kans voor de jurist op betaald werk. Doordat de juristen werken op basis van vastgestelde tarieven weet de klant vooraf wat de zaak gaat kosten. Daarnaast wordt er veel aandacht besteed aan de dossieropbouw. Door te werken met vastgestelde bedragen komt de laagste offerte van de meeste geschikte advocaat. Omdat de meest geschikte advocaat minder tijd nodig heeft om de zaak voor de rechter te brengen, gaat de factor uren en daarmee het vastgestelde tarief naar beneden terwijl de kwaliteit van behandeling en de winstkansen voor de klant toenemen. Hierdoor wordt ook de marktwerking bevorderd. Tenslotte is er geen andere aanbieder op de juridische markt met een zelfde systeem als dat JuristenNetwerk hanteert.

7.6 Wat zijn de mogelijkheden voor JuristenNetwerk om eventuele belemmeringen die voort komen uit gedragsregel 2 lid 2 te ontwijken?

Naar aanleiding van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat Gedragsregel 2 lid 2 een regel is met een gesloten karakter. De regel is wel of niet van toepassing. Gezien de ervaringen van de advocaten en het karakter van de regel is een dergelijke omzeiling van de regeling zo goed als onmogelijk. JuristenNetwerk zal op welke manier dan ook haar omzet voor een deel moeten genereren door een vergoeding te vragen aan de advocaten voor het aanbrengen van eventuele cliënten. Men blijft een afdracht doen aan een derde. Dat is hoe dan ook in strijd is met de tekst van Gedragsregel 2 lid 2.

7.7 Eindconclusie

Gezien het onderzoek naar de wet- en regelgeving op Nederlands en Europees niveau, de maatschappelijke ontwikkelingen en de ervaringen van de advocaten kan er geconcludeerd worden dat Gedragsregel 2 lid 2 inderdaad een belemmering vormt voor advocaten om deel te nemen aan JuristenNetwerk. Ondanks het feit dat er geen jurisprudentie bestaat over een gelijksoortige situatie, is het te risicovol voor de advocaten en het bedrijf om een samenwerkingsverband aan te gaan.

Om dit risico weg te nemen zou de NOvA kunnen overwegen om de marktwerking in de advocatuur te bevorderen door deregulering of door aanpassing van Gedragsregel 2 lid 2.

De huidige wet- en regelgeving zorgt ervoor dat de advocatuur zich dreigt buiten te sluiten van de juridische markt. Deregulering zorgt er voor dat het recht toegankelijker en transparanter wordt. Daarnaast worden advocaten dan niet meer geremd door wet- en regelgeving om mee te doen aan nieuwe initiatieven zoals JuristenNetwerk. Tevens creëert dit gelijke kansen op het genereren van werk voor de advocaten en niet-advocaten wat ook weer positieve invloed heeft op de kostprijs voor rechtzoekenden. Zolang er echter niets verandert aan de huidige situatie kunnen advocaten niet participeren in JuristenNetwerk.

7.8 Aanbevelingen

Om volledige duidelijkheid te genereren over de toelating van advocaten tot JuristenNetwerk kan XS2Justice het beste contact opnemen met de NOvA om te kijken wat de daadwerkelijke bewegingsruimte is binnen Gedragsregel 2 lid 2. Zij hebben immers de Gedragsregels opgesteld en zijn de aangewezen instantie om hier een beslissende uitspraak over te doen. Hierbij dient gelet te worden op het feit dat de lokale dekens een eigen beslissingsbevoegdheid hebben. Uniformiteit is dus niet automatisch gegarandeerd.

In afwachting van de visie van de NOvA is het verstandig om tot die tijd geen advocaten toe te laten tot JuristenNetwerk. Wanneer advocaten toch worden toegelaten en de NOvA hier negatieve kritiek op geeft, kan dat negatieve publiciteit opleveren voor JuristenNetwerk.

Daarnaast is het een optie om aan de advocaten die graag willen participeren in JuristenNetwerk voor te stellen om gezamenlijk naar de NOvA te gaan. Op deze manier kan er duidelijkheid gegenereerd worden betreffende Gedragsregel 2 lid 2 in het kader van deelname aan JuristenNetwerk.

Electronische bronnen⁷⁸

- ❖ www.acm.nl
- ❖ www.advocatenblad.nl
- ❖ www.advocatenorde.nl
- ❖ www.advocatie.nl
- ❖ www.degeschillencommissie.nl
- ❖ <https://E-justice.europa.eu>
- ❖ www.eur-lex.europa.eu
- ❖ www.jaarverslagadvocatenorde.nl
- ❖ www.juristennetwerk.nl
- ❖ www.legislation.gov.uk
- ❖ www.njb.nl
- ❖ www.njcm.nl
- ❖ www.recht.nl
- ❖ www.rechtsbijstandjuistnu.nl
- ❖ www.rechtspraak.nl
- ❖ www.rijksoverheid.nl
- ❖ www.rvr.org
- ❖ www.telegraaf.nl
- ❖ <http://Tuchtrecht.overheid.nl>
- ❖ www.verder-online.nl
- ❖ <http://zelfrechtzaam.achmearechtsbijstand.nl>

Jurisprudentie⁷⁹

- ❖ HvD, 01-06-1992, 1595.
- ❖ HvD, 10-01-2011, 5692.
- ❖ HvD, 06-02-2012, 6115.
- ❖ HvD, 17-02-2012, 6125.
- ❖ HvD, 17-09-2012, 6417.
- ❖ HvD, 22-04-2013, 6611.
- ❖ RvD, 23-05-2012, 11-275A.
- ❖ RvD, 31-01-2012, 11-188H.

Wet- en Regelgeving

- ❖ Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand
- ❖ Bundesrechtsanwaltsordnung
- ❖ Gedragsregels 1992
- ❖ Gedragscode voor Europese advocaten
- ❖ Gerechtelijk Wetboek (België)
- ❖ Grondwet
- ❖ Verordening op de praktijkuitoefening
- ❖ Verordening op de praktijkuitoefening in dienstbetrekking
- ❖ Wet houdende instelling van de Nederlandse Orde van Advocaten alsmede regelen betreffende orde en discipline voor de advocaten en procureurs
- ❖ Wet op rechtsbijstand

⁷⁸ Deze bronnen zijn geraadpleegd in de periode tussen februari 2013 en mei 2013 en opnieuw gecontroleerd in mei 2013.

⁷⁹ <http://Tuchtrecht.overheid.nl>, (zoek op: zoeken binnen domein, advocaten, zaaknummer).

Parlementaire stukken

Staatsblad

- ❖ Vernietigingsbesluit van 9 maart 2005, *Stb.* 2005, 123.

Staatscourant

- ❖ Regeling Commissie Advocatuur 4 mei 2005, *Stcrt.* 2005, 98.
- ❖ Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Resultaatgerelateerde Beloning), *Stcrt.* 2002, 125.

Kamerstukken

- ❖ Kamerstukken // 1998/99, 26 630, nr. 1.
- ❖ Kamerstukken // 2003/04, 29 279 nr. 7.
- ❖ Kamerstukken // 2004/05, 29 800 VI, nr. 69.
- ❖ Kamerstukken // 2004/05, 29 800, nr. 94.
- ❖ Kamerstukken // 2004/05, 29 800 VI, nr. 114.
- ❖ Kamerstukken // 2006/07, 30 800 VI.
- ❖ Kamerstukken // 2009/10, 32 382, nr 1.
- ❖ Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 53.
- ❖ Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 61.
- ❖ Kamerstukken // 2012/13, 31753, nr. 62.

Literatuurlijst

- ❖ E.W.A. Henssen, *Twee eeuwen advocatuur in Nederland 1798-1998*, Deventer: Kluwer 1998.
- ❖ F.A.W. Bannier, *Zoals een behoorlijk advocaat betaamt*, Apeldoorn: Maklu 2009.
- ❖ F.A.W. Bannier en S. Boekman, *Advocatentuchtrecht*, Deventer: Kluwer 2012.
- ❖ G.A.I. Schuijt e.a., *Leidraad voor Juridische auteur*, Deventer: Kluwer 2010.
- ❖ G.A.F.M. van Schaaijk, *Praktijkgericht juridisch onderzoek*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011.
- ❖ H.O. Kerkmeester, *Contingency Fees en letselschade: een rechtseconomische analyse*, 1999.
- ❖ J.H.C. Zwitser-Schouten e.a., *Recht op tuchtrecht*, Waalre: Strijbos Grafische Groep 2003.
- ❖ M.G. Ijzermans & G.A.F.M. van Schaaijk, *oefening baart kunst*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

Artikelen

- ❖ J.S. Vlieger en M.H.J. van Geffen, *Op naar een nieuwe leemte in de rechtshulp*, *Opinie VSAN*.
- ❖ B. Martens, *Haagse advocatuur tegen bezuinigingen gefinancierde rechtsbijstand*.
- ❖ L. de Vaan, *'No cure no pay' in de praktijk; de VS versus Nederland*, E.M. Meijers Instituut voor Rechtswetenschappelijk Onderzoek van de Universiteit Leiden, Njb 2002/40.
- ❖ P. Glazener en E.H. Pijnacker Hordijk, *No-cure-no-pay: beter ten hele gedwaald dan ten halve gekeerd?*, *Markt & Mededinging* aflevering 2 2002.

Rapporten

- ❖ A.W.H. van Leeuwen, *Het bestaande is geen alternatief*, Nederlandse school voor openbaar bestuur, maart 2010.
- ❖ B. Baarsma, *Regulering van juridische beroepen en toegang tot het recht*, Amsterdam 2008.
- ❖ B. Baarsma en F. Felso, *Het proces als domein*, SEO economisch onderzoek, Amsterdam 2005.
- ❖ Commissie Advocatuur, *Een maatschappelijke Orde*, april 2006.

- ❖ M. Faure, *Resultaatgerelateerde beloningssystemen voor advocaten*, WODC, december 2006.
- ❖ S. Bosma, *Het imago van de advocaat*, Blauw Research, juni 2006.
- ❖ Sir David Clementie, *Review of the regulatory framework for Legal services in England and Wales*, December 2004.
- ❖ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *De toekomst van de nationale rechtstaat*, Den Haag: SDU Uitgevers 2002.

Europese stukken

- ❖ *PbEG* 1999, L 106/14.
- ❖ NMa, 21-02-2002, zaak 560 (Engelgeer).